

**PANEVROPSKI UNIVERZITET „APEIRON“
BANJALUKA
FAKULTET PRAVNIH NAUKA**

**DIPLOMSKI/SPECIJALISTIČKI RAD
MALOLJETNIČKO KRIVIČNO PRAVO**

TEMA:

SANKCIJE ZA MALOLJETNIKE

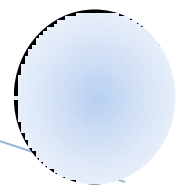
Mentor:

Prof.dr Ljubinko Mitrović

Student:

**Šejla Memagić
Br.indeksa: 85-11/VOP**

Banjaluka, april 2015.godina

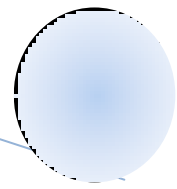

SADRŽAJ

UVOD.....	4
2. POJAM MALOLJETNIČKOG KRIVIČNOG PRAVA	6
3. KRIVIČNOPRAVNI STATUS MALOLJETNIKA.....	8
3.1. Pojam i vrste maloljetnih učinilaca krivičnih djela.....	8
3.1. Uzrast i vrste maloljetnika	8
4. POJAVNI OBLICI KRIMINALITETA U DJECE I MALOLJETNIKA	10
5. KRIVIČNE SANKCIJE ZA MALOLJETNE UČINIOCE KRIVIČNIH DJELA	12
5.1. Pojam i istorijski razvoj sistema maloljetničkih krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini.....	12
5.2. Svrha maloljetničkih krivičnih sankcija.....	13
5.3. Vrste maloljetničkih krivičnih sankcija u maloljetničkim zakonima u Bosni i Hercegovini.....	15
5.3.1. Republika Srpska	15
5.3.2. Federacija Bosne i Hercegovine	16
6. MALOLJETNIČKE KRIVIČNE SANKCIJE U UPOREDNOM PRAVU	22
6.1. Srbija.....	22
6.2. Crna Gora.....	23
6.3. Hrvatska	24
6.4. Njemačka	25
7. SISTEM VASPITNIH MJERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE	29
7.1. Mjere upozorenja i usmjeravanja.....	30
7.1.1. Sudski ukor	30
7.1.2. Posebne obaveze	31
7.1.3. Upućivanje u vaspitni centar.....	32
7.2. Mjere pojačanog nadzora	33
7.2.1. Pojačani nadzor roditelja, usvojioca ili staratelja.....	34
7.2.2. Pojačan nadzor u drugoj porodici	35
7.2.3. Pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja	36
7.2.4. Posebne obaveze uz pojačani nadzor	37
7.3. Zavodske mjere.....	37
7.3.1. Upućivanje u vaspitnu ustanovu	38

MALOLJETNIČKO KRIVIČNO PRAVO

7.3.2. Upućivanje u vaspitno – popravni dom	39
7.3.3. Upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje.....	40
7.4. Obustava izvršenja i zamjena vaspitne mjere	41
7.5. Evidencija o izrečenim vaspitnim mjerama	44
8. KAZNA MALOLJETNIČKOG ZATVORA	45
8.1. Karakteristike kazne maloljetničkog zatvora	46
8.2. Izricanje kazne maloljetničkog zatvora.....	46
9. RECIDIVIZAM MALOLJETNIKA.....	50
ZAKLJUČAK.....	52
LITERATURA	53

UVOD

Odrastanje djece i maloljetnika je veoma dinamičan proces u kojem oni stiču znanja, usvajaju stavove, navike, ali ujedno to je razdoblje velike emotivne osjetljivosti. Veliku ulogu u odrastanju i formiranju djece i maloljetnika ima porodica, škola, ali i okruženje u kojem žive.

Danas su se neke vrijednosti izgubljene, kao i njihovo djetinjstvo u samom vihoru rata, kao i posljedicama ratnih dešavanja. Današnje društvo ne dozvoljava da se oni razviju u zdrave mlade ljude, pune znanja, života i optimizma. Velike ekonomske krize, nemogućnost zapošljavanja dovela su do toga da raste broj maloljetnih delinkvenata. Društvo ne radi dovoljno da bi se suzbila maloljetnička delinkvencija, a roditelji kao jedinice ne mogu sami da se izbore sa problemima mladih. Takođe, škola više ne predstavlja ustanovu u kojoj će dijete dobiti pored znanja i vaspitanje, jer nemaju vremena da se bave problemima mladih, te nisu zainteresovani da zajedno sa roditeljima rade na usmjeravanju djece da cijene današnje vrijednosti života, znanja i poštenja.

Velika većina maloljetnika koji dolaze u sukob sa zakonom žrtva je nemara, iskorištavanja teških ekonomskih i društvenih uslova. Ovi maloljetnici trebaju i imaju pravo na odgovarajuću brigu, zaštitu i priliku za društvenu reintegraciju – prava na kojima bi se sistem krivičnog pravosuđa za maloljetnike morao zasnivati.¹

U savremenom vremenu podmlađuje se populacija maloljetnih izvršilaca krivičnih djela. Sve je više maloljetnika koji počinju sa vršenjem krivičnih djela na mlađem uzrastu, odnosno ispod 14 godina, a to je vrijeme kada postoje problemi socijalizacije, identifikacije i samotvrđivanja.

Bez obzira na donošenje Zakona o postupanju i zaštiti djece i maloljetnika u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine broj maloljetnih počinilaca krivičnih djela je sve veći, sve je veća stopa recidivizma, maloljetnici sve više izvršavaju teža krivična djela, kao i djela u sticaju koja su počinila sa punoljetnim izvršiocima.

Zakon propisuje da se mlađim maloljetnicima mogu izreći vaspitne mjere uz posebne obaveze, dok se starijim maloljetnicima može izreći i kazna maloljetničkog zatvora. Kazna maloljetničkog zatvora je jedina kazna koja se može izreći maloljetniomu učiniocu krivičnog djela. Međutim danas ova kazna ne ostvaruje svoju svrhu u vidu vaspitanja, kao i rehabilitacije i integracije maloljetnika u društvo.

Svrha svih krivičnih sankcija je vaspitanje maloljetnika, njegova reintegracija u društvo, te da sa uvidi koliko je štetno činjenje krivičnih djela, te da mu se ukaže da ukoliko bude ubuduće vršio krivična djela, može da mu se izrekne teža kazna od one koja mu je prvi puta izrečena.

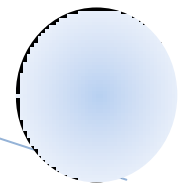
Recidivizam ili povratništvo je dosta zastupljeno među maloljetnicima. Ukoliko su nastavili sa vršenjem krivičnih djela njima su izrečene teže vaspitne mjere, ali u zakonom

¹Analiza usklađenosti zakonodavstva o maloljetničkom prestupništvu u Bosni i Hercegovini s međunarodnim standardima, Sarajevo, 2014.godina, str.6.

određenim slučajevima i kazna maloljetničkog zatvora. Ukoliko nije ostvarena svrha vaspitnih mjera maloljetnici nastavljaju sa vršenjem krivičnih djela i nakon punoljetsva, a sve iz razloga nezadovoljstva sredinom u kojoj žive, kao i velikom stopom nezaposlenosti. Naravno, tu je i veliko dokazivanje maloljetnika, ali i nesvaćanje i neprihvatanje od strane društva.

Uvijek veliku ulogu u vaspitanju mladih, kao i njihovoj rehabilitaciji imaju roditelji, ali i sredina u kojoj žive. Međutim, danas nije takav slučaj, jer ni porodica, a ni okruženje nemaju vremena da se bave problematikom mladih, kao ni da ih usmjeravaju na pravi put i da nauče vrijednosti života.

Zakoni koji su doneseni u Republici Srbiji, Hrvatskoj, Republici Srpskoj, Federaciji Bosne i Hercegovine regulišu krivičnopravni status maloljetnika, starosnu dob, kao i sankcije koje se mogu primjeniti prema maloljetnicima. Zakoni su dobri, ali je u pitanju njihova primjena, kao i broj sudija i tužilaca za maloljetnike, te stručnih lica koji će raditi na suzbijanju i prevenciji maloljetničke delinkvencije.

2. POJAM MALOLJETNIČKOG KRIVIČNOG PRAVA

Zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku su prvi posebni zakoni u Bosni i Hercegovini, koji se isključivo odnose na maloljetnike u sukobu sa zakonom i po svom sadržaju obuhvataju odredbe materijalnog, procesnog i izvršnog prava.²

U Republici Srpskoj Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske je donesen 2010.godine, a u primjeni je od 2011. godine, a koji je zasnovan na idejama restorativne pravde i standardima univerzalnih i regionalnih međunarodnih dokumenata. Federacija Bosne i Hercegovine je 2014.godine donijela Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine³, ali je sa primjenom počeo tek godinu dana kasnije. Ovim Zakonom regulisana su pitanja iz oblasti maloljetničkog prestupništva, a samim donošenjem ovog Zakona prestale su da važe odgovarajuće odredbe Krivičnog zakona, Zakona o krivičnom postupku i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Federacije Bosne i Hercegovine, a koje se odnose na maloljetničko krivično pravosuđe.

U zadnjih deset godina uložen je veliki napor da bi se donio jedinstven zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Značajan korak 2010. godine napravila je Republika Srpska koja je prva donijela Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, a koji je stupio na snagu godinu dana kasnije.⁴

Maloljetničko krivično pravo je dio, segment krivičnog prava jedne države koje zbog obilja specifičnih rješenja u posljednje vrijeme u nizu evropskih država dobija karakter samostalne pravne (pozitivno pravne), ali i naučne discipline.⁵ Osnovna funkcija maloljetničkog krivičnog prava je suzbijanje maloljetničkog kriminaliteta i krivičnopravna zaštita maloljetnih lica.

Odnosno, maloljetničko krivično pravo jeste skup zakonskih propisa kojima se određuje krivičnopravni status maloljetnih lica (i to kao učinilaca krivičnih djela, odnosno maloljetnih lica kao žrtava krivičnih djela). To je pravo koje propisuje poseban tretman prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela. Tako ovaj naziv, koji se često u pravnoj teoriji određuje kao kriminalnopolitički postulat, obuhvata granu prava s krivičnopravnim odredbama koje se primjenjuju na maloljetne učinioce krivičnih djela i koje odlikavaju poseban, specifičan karakter ove grane prava. To je pravo koje se zasniva na ličnosti učinioca delikta (*Taterstrafrecht*), a ne na samom deliktu (*Tatstrafrecht*).⁶

² J. Kosović, *Zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku – Aspekt restorativne pravde*, Međunarodna naučno-stručna konferencija „Izgradnja modernog pravnog sistema“, Zbornik sažetaka, Sarajevo, 2014.godina, str.37.

³ *Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine* („Službene novine FBiH” broj 7/14).

⁴ *Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske* („Službeni glasnik RS” broj 13/10 i 61/13).

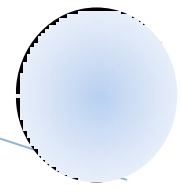
⁵ Vidi: D.Jovašević, *Položaj maloletnika u krivičnom pravu*, Niš, 2010.godine, str.9.

⁶ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.11-12.

Iz samog određivanja pojma maloljetničkog krivičnog prava proizilazi i sistem maloljetničkog krivičnog prava kojeg čine:

- a) *Materijalno krivično pravo* – sistem zakonskih propisa kojima se određuje krivičnopravni status i položaj maloljetnih učinilaca krivičnog djela, kao i sistem krivičnih sankcija za maloljetnike (vaspitne mjere i kazna maloljetničkog zatvora, kao i alternativne, diverzione mjere (vaspitni nalozi kao sredstvo diverzionog modela maloljetničkog krivičnog prava);
- b) *Procesno krivično pravo* – sistem zakonskih propisa kojima se određuje pojam, organizacija i nadležnost organa maloljetničkog krivičnog pravosuđa, pokretanje i vođenje krivičnog postupka, tok i arhitektonika prvostepenog i postupka po pravnim lijekovima prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela i
- c) *Izvršno krivično pravo* – sistem zakonskih i podzakonskih propisa kojima se određuje organizacija i nadležnost državnih organa i postupak izvršenja izrečenih maloljetničkih krivičnih sankcija i drugih alternativnih mjera (vaspitnih naloga) koje se primjenjuju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela.⁷

⁷ M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.14.

3. KRIVIČNOPRAVNI STATUS MALOLJETNIKA

3.1. Pojam i vrste maloljetnih učinilaca krivičnih djela

Prema članu 1 Konvencije UN o pravima djeteta, dijete je svako ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina ukoliko se po zakonu koji se primjenjuje na dijete, punoljetstvo ne stiče ranije. Osnovni predmet maloljetničkog krivičnog prava jeste utvrđivanje krivičnog pravnog položaja maloljetnih lica kao učinilaca krivičnih djela.⁸

„Maloljetnik je dijete koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16 godina, a nije navršilo 18 godina života i prema kome se mogu izreći krivične sankcije i druge mjere predviđene ovim zakonom.“⁹

Postavljanjem fiksne donje i gornje starosne dobi, kao i uzimanjem u obzir i biopsihički razvoj, socijalnu zrelost uspostavlja se krivičnopравни status maloljetnika. U Republici Srpskoj maloljetnikom se smatra lice (dijete) koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14, a nije navršilo 18 godina.¹⁰

Lica koja su u uzrastu do 14 godina smatraju se djecom jer još nisu dovoljno sazreli, te nisu još u mogućnosti da rasuđuju i da budu svjesni svojih postupaka, tj. nisu dostigli stepen socijalne zrelosti, te se iz tog razloga ne mogu prema njima primjeniti krivične sankcije, niti druge krivičnopravne mjere. Svaka primjena bilo kojih mjera prema ovoj starosnoj dobi mogla bi da proizvede negativne posljedice, kako psihičke tako i socijalne prirode. Iznad ove granice započinje tkz. krivičnopravno punoljetstvo.

3.1. Uzrast i vrste maloljetnika

Kategorija maloljetnik obuhvata najmlađa lica koja su sposobna da budu krivično odgovorna, od 14 do 18 godina života, i njih Zakon o maloljetnicima dijeli u dve kategorije. Pod mlađim maloljetnikom smatra se lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo četrnaest, a nije navršilo šesnaest godina, dok za lica koja su u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršila šesnaest, a nisu navršila osamnaest godina Zakon koristi izraz stariji maloljetnici. Takođe, lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo osamnaest, a u vrijeme suđenja nije navršilo dvadeset jednu godinu, Zakon svrstava u naročitu kategoriju - mlađe punoljetno lice.¹¹

⁸ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.131.

⁹ Član 2.stav 3.Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

¹⁰ Član 2.stav 2. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku RS („Službeni glasnik RS“ broj 13/10 i 61/13).

¹¹ Vidi: T.Lukić, S.Samardžić, *Krivična odgovornost maloletnika i oportunitet krivičnog gonjenja*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 3/2012, str.237.

Uzrast maloljetnika je različita od države do države, a ujedno se i mijenjala kroz istoriju, ali je u većini zemalja ta dob fiksirana na 18 godina ili 21 godinu. U periodu odrastanja nije moguće utvrditi jasnu granicu iz adolescentnog u odraslo doba.

Član 121. Grčkog krivičnog zakonika za djecu smatra lica do 12 godina, a mlađim maloljetnicima lica od 12 do 17 godina, dok starijim maloljetnicima smatra lica od 17 do 21 godine.

Član 122-8 Francuskog krivičnog zakonika određuje da se krivičnopravna odgovornost stiče sa 13 godina, a da se lica od 13 do 18 godina smatraju maloljetnicima.

Maloljetnici se kao učinioci krivičnih djela u Federaciji Bosne i Hercegovine dijele prema uzrastu na dvije kategorije i to:

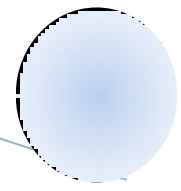
- 1) mlađi maloljetnici i
- 2) stariji maloljetnici.

Mlađi maloljetnici su lica uzrasta od navršenih 14 do nenavršenih 16 godina. Mlađa maloljetna lica nalaze se na granici između djece i starijih maloljetnika.

Starijim maloljetnicima smatraju se lica koja su u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršila 16, ali nisu navršila 18 godina.

Pored njih, u određenim slučajevima maloljetničko krivično pravo se primjenjuje i na mlađa punoljetna lica. To su lica koja su u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršila 18 godina, a u vrijeme suđenja (dakle do donošenja pravosnažne sudske odluke o krivičnoj stvari) nisu navršila 21 godinu.¹²

¹² M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.144-145.

4. POJAVNI OBLICI KRIMINALITETA U DJECE I MALOLJETNIKA

Maloljetnička delinkvencija, tj. kriminalitet djece i omladine popraćeno je emocionalnom nezrelošću i poremećajem u ponašanju. Na našim prostorima je sve više u porastu delinkvencija mladih, a donošenjem zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima pokušava se suzbiti maloljetnički kriminalitet, te vratiti ih na pravi put i ukazati na štetnost vršenja krivičnih djela.

U socijalnom smislu, maloljetni prestupnici su socijalno nezrele osobe koje ispoljavaju agresivno, impulsivno i destruktivno ponašanje. Najčešće su tvrdoglavi sumnjičavi, nezadovoljni, te skloni da prkose svima.

Ne postoje specifični maloljetnički delikti, tj. takva krivična djela koja mogu počiniti samo maloljetne, a ne i punoljetne osobe. S druge pak strane niz krivičnih djela opisanih u Krivičnom zakonu takve su prirode da ih u pravilu ne mogu počiniti maloljetne osobe.¹³

Kod ostvarenog krivičnog djela uvijek se skrivaju neki primarni motivi i generatori kojih maloljetnik nije potpuno ili uopšte svjestan. Maloljetni delinkvent ima želju za isticanjem, samopotvrđivanjem, iskušavanjem mogućnosti, a u većini slučajeva se radi o inatu roditeljima itd. Maloljetnici su većinom počinioci imovinskih delikata, ali u nekim slučajevima i težih krivičnih djela (krvni delikti, seksualni delikti). Od imovinskih delikata uglavnom su u pitanju krađe, teške krađe, a koje se odnose na provaljivanje, razbojništvo, oduzimanje motornog vozila, prevaru i drugo. Imovinski delikt je najrašireniji i u stalnom je porastu. Najčešće se radi o provaljivanju u zatvorene prostorije, krađa stvari radi pribavljanja koristi, a u manjoj mjeri i razbojništvo. Kod krađa i sitnih krađa se radi o krađi od roditelja, rodbine susjeda, vršnjaka u školi, kao i u prodavnicama, odnosno robnim kućama. Takođe, velika zastupljenost je saobraćajnih delikata maloljetnika u smislu obijanja radi pribavljanja koristi, ali i krađe automobila.

Kod teških krađa najčešće se radi o provaljivanjima u kioske, prodavnice, skladišta, a najmanje u stanove.

Kod krivičnih djela protiv života i tijela maloljetnici čine lakše tjelesne ozljede, a najmanje teške tjelesne ozljede. Kada se govori o krivičnom djelu ubistva maloljetnici najmanje čine ova krivična djela.

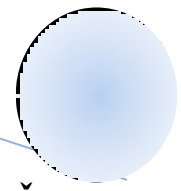
Govoreći o polu maloljetnih učinilaca krivičnih djela dječaci su brojniji u odnosu na djevojčice, iako nema tačne evidencije koja bi potvrdila ove navode.

Jedna bitn razlika kriminaliteta maloljetnika od kriminaliteta odraslih je u tome što maloljetnici češće vrše krivična djela u manjim ili većim grupama, tj. formiranjem maloljetničkih bandi ili „gangova“, jer je za njih vršenje krivičnih djela kao što je provaljivanje u automobile, prodavnice, stanove i sl. mnogo lakše uz učešće više lica i uz podjelu uloga.

¹³ M.Singer, Lj. Mikšaj – Todorović, *Delinkvencija mladih*, Zagreb, 1993.godina, str.34.

MALOLJETNIČKO KRIVIČNO PRAVO

Sud pretežno odluku donosi na osnovu informacija o modalitetu krivičnog djela, kao i težini i broju učinjenih krivičnih djela, uzimajući u obzir i ličnost maloljetnika, prilike u kojima živi, kajanja maloljetnika itd.

5. KRIVIČNE SANKCIJE ZA MALOLJETNE UČINIOCE KRIVIČNIH DJELA

5.1. Pojam i istorijski razvoj sistema maloljetničkih krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini

Maloljetničke krivične sankcije su zakonom predviđene mjere društvenog reagovanja prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela koje izriču zakonom određeni organi s ciljem da zaštite društvo od kriminaliteta kroz vaspitanje, prevaspitavanje i pravilan razvoj maloljetnika. Maloljetniku se ne može izreći krivična sankcija za krivično djelo koje zakonom nije bilo predviđeno kao krivično djelo prije nego što je izvršeno, niti se može izreći krivična sankcija koja zakonom nije bila propisana kao krivična sankcija prije nego što je krivično djelo izvršeno.¹⁴

Zakon o vrstama kazne FNR Jugoslavije je stupio na snagu 14. avgusta 1946. godine, a koji je u članu 23. predviđao da su maloljetnici osobe koje su navršile četrnaest, a nisu navršile osamnaest godina života, a u članu 24. predvidio je da se toj dobnoj skupini mogu izreći jedna od tri vaspitne mjere:

- 1) predaja maloljetnika na vaspitanje roditeljima ili drugim osobama,
- 2) ukor i
- 3) upućivanje u vaspitno – popravni zavod.

Krivični zakonik iz 1947.godine predviđao je četiri vaspitne mjere:

- 1) predaja maloljetnika roditelju ili staratelju na nadzor,
- 2) upućivanje u vaspitnu ustanovu,
- 3) upućivanje u vaspitno – popravnu ustanovu i
- 4) upućivanje u medicinsko – popravni dom.

Novelom Krivičnog zakonika iz 1959. godine došlo je do individualizacije sankcija za maloljetnike uvođenjem osam odgojnih mjera i kazne maloljetničkog zatvora.

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine predviđa primjenu tri vrste sankcija koje se mogu izreći maloljetnim učiniocima krivičnih djela i to pod uslovima koji su predviđeni posebnim zakonom. To su:

- 1) vaspitne mjere,
- 2) kazna maloljetničkog zatvora i
- 3) sigurnosne mjere.¹⁵

¹⁴ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.177.

¹⁵ Član 30.stav 1.Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

Krivične sankcije prema maloljetnicima nemaju represivni karakter, osim kazne maloljetničkog zatvora. S obzirom da su maloljetnici najosjetljivija populacija i da u većini slučajeva nisu svjesni svojih postupaka, potrebno je obazrivo postupanje sa njima u svim fazama krivičnog postupka. Takođe, u većini slučajeva kada je maloljetnik izvršio krivično djelo za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine prema maloljetnicima se primjenjuju alternativne mjere koje nemaju represivni karakter, te koje trebaju da doprinesu kretanju krivičnog postupka na druge grane prava.

Dvije su najznačajnije alternativne mjere koje se primjenjuju, a to su:

- 1) policijsko upozorenje i
- 2) vaspitne preporuke.

Krivične sankcije za maloljetnike podrazumjevaju primjenu samo neophodnog minimuma elemenata prinude i ograničavanja slobode, a prije svega su usmjerene na mjere pomoći, brige, nadzora, obrazovanja i vaspitavanja, kao i otklanjanja svega što predstavlja smetnju za normalan razvoj i društveno prilagođavanje maloljetnika.¹⁶

Sudije su posebno upozorene da odluku o vrsti i mjeri sankcije donesu tek nakon što ocijene sve lične okolnosti maloljetnika, socijalni status, okruženje u kojem živi, kao i koliko bi negativno na njih imao učinak neka od sankcija. Interes djeteta je na prvom mjestu kada se određuju kazne. Ono što treba naglasiti je da se maloljetnici ne mogu podvrgavati fizičkom kažnjavanju, jer je to u suprotnosti sa Konvencijom o pravima djeteta.

Vaspitne mjere su osnovna vrsta maloljetničkih krivičnih sankcija. One se mogu izreći svim maloljetnim učiniocima krivičnih djela (i mlađim i starijim maloljetnicima), a pod određenim uslovima mogu se izreći i mlađim punoljetnim licima.

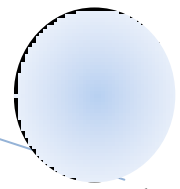
Uvođenje vaspitnih mjera u sistem krivičnog prava prekinulo je dugu, viševjekovnu krivičnopravnu tradiciju isključivog kažnjavanja mladih delinkvenata i djece, istina redukovanim kaznama koje su inače izricane i punoljetnim (odraslim) učiniocima krivičnih djela. Tako, maloljetnici sada prestaju da budu „zločinci u malom“ i postaju posebna kategorija učinilaca krivičnih djela.¹⁷

5.2. Svrha maloljetničkih krivičnih sankcija

Svrha maloljetničkih krivičnih sankcija je suzbijanje protivpravnih djelatnosti kojima se ugrožavaju ili povređuju vrijednosti koje su zaštićene krivičnim zakonodavstvom., odnosno osnovna svrha maloljetničkih krivičnih sankcija je suzbijanje svih vrsta, oblika i vidova kriminaliteta.

¹⁶ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.178.

¹⁷ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.179.

Član 31. Zakona o zaštiti i postipanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike srpske određuje svrhu maloljetničkih krivičnih sankcija i to da se:

- 1) utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloljetnika,
- 2) obezbjedi vaspitanje i
- 3) obezbjedi pravilan razvoj ličnosti maloljetnika kako bi se obezbjedilo njegovo ponovno uključivanje u društvenu zajednicu.

Cilj primjene pojedinih vaspitnih mjera je da se ojača svijest maloljetnog učinioca krivičnog djela, te da se na njega pozitivno utiče da u buduće ne bi vršio krivična djela. Maloljetniku se želi ukazati da sve svoje probleme i nezadovoljstva ne može rješavati vršenjem krivičnih djela. Samim tim se želi maloljetnom delinkventu ukazati na štetnost činjenja krivičnih djela, jer se mora na sve načine pokušati uticati na maloljetnika kako bi on mogao se formirati kao ličnost i da bi moglo da dođe do njegove reintegracije u društvo. Naravno, veliki uticaj u svemu ovome imaju roditelji, kao i lica koja učestvuju u cijelom postupku prema maloljetnicima. Ranije je i škola imala veliki pozitivni uticaj na maloljetnike, što nije slučaj u sadašnje vrijeme, jer što više mi pokušavamo da djecu vaspitavamo na najbolji mogući način, škola ne učestvuje u tome kako je to bilo ranije.

Zakonom postavljeni ciljevi (svrha) vaspitnih mjera mogu da se ostvare na različite načine, kao što su:

- 1) izdvajanje maloljetnika iz socijalne sredine ili porodice zbog lošeg uticaja na njegov razvoj i vaspitanje,
- 2) usmjeravanje i pomoć maloljetniku u školovanju ili podvrgavanje maloljetnika određenim medicinskim tretmanima,
- 3) nadzor nad maloljetnikom koji vrše roditelji, usvojilac, staralac ili drugi društveni organ s ciljem da se, praćenjem njegovih aktivnosti, uoče i pokušaju otkloniti negativni uticaji i uzroci za neprihvatljivo ponašanje,
- 4) stručno osposobljavanje maloljetnika, što podrazumjeva sticanje društveno korisnih znanja i sposobnosti kroz različite vidove obrazovanja i
- 5) razvijanje lične odgovornosti maloljetnika koje se ostvaruje postavljanjem određenih zadataka i dužnosti za čije je kvalitetno i blagovremeno ostvarenje maloljetnik lično odgovara.¹⁸

Zakon je stavio naglasak na vaspitanje, prevaspitavanje i pravilan razvoj maloljetnika u vidu specijalne prevencije.

Slična svrha vaspitnih mjera je regulisana i u Zakonu o sudovima za mlade Republike Hrvatske u članu 6 stav 1 gdje se pored pružanja zaštite, brige, pomoći, nadzora naglašava da se vaspitnim mjerama treba uticati na cjelokupnu ličnost maloljetnika, kao i njegove odgovornosti, a sve u cilju suzdržavanja od ponovnog činjenja krivičnih djela.

¹⁸ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.183.

Cilj i svrha vaspitnih mjera u većini zakona o maloljetnicima je ista. S obzirom da su one specijalno-preventivnog karaktera, ipak nisu lišene prinudnog, retributivnog karaktera.

Kada se govori o kazni maloljetničkog zatvora, to je jedina sankcija koja je represivnog karaktera. Ujedno ona ima i negativan uticaj na maloljetne delinkvente, pa se ako je to zakonom predviđeno uvijek primjenjuju blaže sankcije. Naravno, pošto su maloljetnici u većini slučajeva vršioци lakših krivičnih djela, najčešće se ide na primjenu alternativnih mjera.

Svrha maloljetničkog zatvora je dvojaka:

- 1) *specijalna prevencija* - podrazumjeva djelovanje na maloljetnika da ne ponovi krivično djelo i
- 2) *generalna prevencija* - podrazumjeva uticanje na druge maloljetnike da ne izvrše krivično djelo.

S obzirom da maloljetnička delinkvencija ne zaokuplja veliku pažnju šire populacije, potrebno je da se osim organa koji učestvuju u postupku prema maloljetnicima s ciljem sprečavanja vršenja krivičnih djela od strane maloljetnika uključi i zajednica, te da zajedno rade na spriječavanju vršenja krivičnih djela da ne bi došlo do izricanja kazne maloljetničkog zatvora, tj. da bi se spriječilo represivno djelovanje prema maloljetniku, kao i da se spriječe štetne posljedice koje izaziva sam proces prema maloljetnicima.

5.3. Vrste maloljetničkih krivičnih sankcija u maloljetničkim zakonima u Bosni i Hercegovini

5.3.1. Republika Srpska

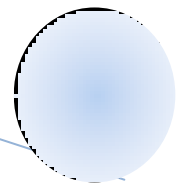
Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske u članu 30. stav 1 propisuje da se maloljetnim učiniocima krivičnih djela mogu izreći tri vrste krivičnih sankcija i to:

- 1) vaspitne mjere,
- 2) kazna maloljetničkog zatvora i
- 3) mjere bezbjednosti.

Prema mlađem maloljetniku mogu se izreći samo vaspitne mjere, a prema starijem maloljetniku, osim vaspitnih mjera, izuzetno se može izreći kazna maloljetničkog zatvora.¹⁹

Kao i u većini zakona i kod nas se kazna maloljetničkog zatvora može izreći maloljetnom učiniocu krivičnog djela koji je učinio krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina. Uvijek se prilikom odmjeraivanja kazne maloljetniku uzima u obzir lična svojstva maloljetnika, prilike u kojima živi i ono što je najvažnije posljedice djela i krivična odgovornost maloljetnika, jer u nekim slučajevima ne bi bilo opravdano maloljetniku izreći vaspitnu mjeru.

¹⁹ Član 30.stav 2 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske” broj 13/11 i 63/13)

5.3.2. Federacija Bosne i Hercegovine

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine donesen je 29.01.2014. godine, a njegova primjena je počela godinu dana kasnije. Ovim zakonom utvrđena su posebna pravila u postupanju prema djeci i maloljetnicima koji su došli u sukob sa zakonom.

U članu 29. ovog zakona naglašava se da ukoliko nije postupano po principu oportuniteta i nisu primjenjene vaspitne preporuke u skladu sa članom 9., prednost u izricanju vaspitnih mjera uvijek će imati mjere upozorenja i usmjeravanja, zatim mjere pojačanog nadzora, zavodske mjere i kazna maloljetničkog zatvora. Takođe je naglašeno da se prema djetetu koje u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršilo 14 godina ne mogu izreći krivične sankcije niti primjeniti druge mjere predviđene ovim zakonom.²⁰

Krivične sankcije i druge mjere se mogu izreći samo maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio 16 godina a nije navršio 18 godina.

Član 30. stav 1 ovog zakona propisuje da se maloljetnim učiniocima krivičnih djela mogu izreći vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i sigurnosne mjere. Svrha krivičnih sankcija je pružanje zaštite, brige, pomoći i nadzora kako bi se uticalo na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloljetnika, kao i njegova resocijalizacija u društvo.

Zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine predviđa za maloljetne učinioce krivičnih djela osnovnu vrstu krivičnih sankcija – vaspitne mjere. One su sistematizovane u tri grupe:

- 1) Mjere upozorenja i usmjeravanja,
- 2) Mjere pojačanog nadzora i
- 3) Zavodske mjere.

Mjere upozorenja i usmjeravanja se izriču maloljetnom učiniocu krivičnog djela kada je potrebno uticati na ličnost i ponašanje maloljetnika.

U ove mjere spadaju:

- a) sudski ukor,
- b) posebne obaveze i
- c) upućivanje u vaspitni centar,

Mjere pojačanog nadzora se izriču kada je potrebno preduzeti trajnije mjere vaspitanja, a sve to uz stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno potpuno odvajanje maloljetnika iz sredine u kojoj boravi.

²⁰ Član 2. Stav 2. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

U ove mjere spada:

- a) pojačani nadzor od roditelja, usvojitelja ili staratelja,
- b) pojačani nadzor u drugoj porodici i
- c) pojačani nadzor nadležnog organa socijalnog staranja.

Zavodske mjere izriču se maloljetniku prema kojem treba poduzeti trajnije i intenzivnije mjere vaspitavanja ili liječenja uz njegovo potpuno odvajanje iz dotadašnje sredine. Zavodske mjere primjenjuju se kao posljednje sredstvo i smiju trajati u granicama određenim ovim zakonom samo koliko je potrebno da bi se ostvarila svrha vaspitnih mjera.²¹

Kazna maloljetničkog zatvora kao najteža krivična sankcija koja se može izreći maloljetnom učiniocu krivičnog djela regulisana je članom 50-60 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine. Ova kazna se može izreći starijem maloljetniku za krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina. Ukoliko je maloljetnik učinio krivično djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili ukoliko se radi o sticaju najmanje dva krivična djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od deset godina, naglašeno je da maloljetnički zatvor može trajati do deset godina.

Maloljetnom učiniocu krivičnog djela može se izreći jedna ili više mjera sigurnosti ukoliko mu je izrečena vaspitna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora.

U ove mjere se ubrajaju:

- a) obavezno psihijatrijsko liječenje,
- b) obavezno liječenje od ovisnosti,
- c) obavezno ambulantno liječenje na slobodi,
- d) zabrana upravljanja motornim vozilom i
- e) oduzimanje predmeta.

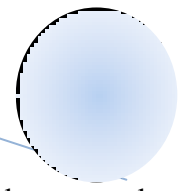
Maloljetničko krivično pravo je orijentisano na mjere koje će biti prave mjere socijalizacije mladih, a u isto vrijeme da sadrže što manje elemenata prinude, ograničavanja slobode, a sve sa ciljem više pomoći, nadzora, brige, vaspitnog uticaja da bi se doprinjelo što normalnijem razvoju mladih.

Starijem maloljetniku koji je učinio krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora teža od pet godina, može se izreći i kazna maloljetničkog zatvora ako zbog visokog stepena krivice, prirode i težine krivičnog djela ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru.²²

Maloljetnicima se, pod uslovima koji su predviđeni Krivičnim zakonom Republike Srpske, mogu izreći i sve mjere bezbjednosti, osim zabrane vršenja poziva, djelatnosti ili

²¹ Član 32.stav 4.Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

²² Član 28. Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica („Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 85/05)

dužnosti.²³ Maloljetniku se mogu izreći jedna ili više mjera bezbjednosti, ali samo kao sporedna sankcija uz vaspitnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora.

S obzirom da je Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivično postupku Federacije Bosne i Hercegovine jako mlad zakon, još nema analiza njegove primjene i da li primjena ovog zakona daje rezultate.

5.3.3. Brčko distrikt Bosne i Hercegovine

Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je na 54. redovnoj sjednici održanoj 2011.godine donijela Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Ovim zakonom su utvrđena posebna pravila postupanja prema djeci koja se nalaze u sukobu sa zakonom, mlađim punoljetnim licima i djeci koja su žrtve ili svjedoci. Zakon utvrđuje i postupanje sudova, tužilaštava, ovlaštenih službenih lica, kao i organa starateljstva.

Ovim zakonom definisan je uzrast maloljetnika i to:

- 1) mlađi maloljetnik je maloljetnik koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio 14, a nije navršio 16 godina života,
- 2) stariji maloljetnik je maloljetnik koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio 16, a nije navršio 18 godina života i
- 3) mlađe punoljetno lice je lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 18, a nije navršilo 21 godinu života.²⁴

Članom 30. stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je propisano da se prema maloljetnicima mogu izreći sljedeće sankcije:

- 1) vaspitne mjere,
- 2) kazna maloljetničkog zatvora i
- 3) mjere bezbjednosti.

Mlađem maloljetniku se za učinjeno krivično djelo mogu izreći samo vaspitne mjere, a prema starijem maloljetniku, osim vaspitnih mjera, može se izreći kazna maloljetničkog zatvora.

Svrha izricanja vaspitnih mjera prema maloljetniku je pružanje zaštite, brige, pomoći i nadzora, a ujedno i razvoj i jačanje lične odgovornosti maloljetnika kako ubuduće ne bi vršio krivična djela.

Kazna maloljetničkog zatvora se izriče izuzetno kako je to zakonom predvišeno, a svrha izricanja ove najteže sankcije je da se utiče na maloljetnika da ubuduće ne vrši krivična djela, a isto tako i na druge maloljetnike da ne vrše krivična djela.

²³ M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.186.

²⁴ Član 3. Stav 1-3 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj 44/11)

Vaspitne mjere su:

- 1) mjere upozorenja i usmjeravanja,
- 2) mjere pojačanog nadzora i
- 3) zavodske mjere.

Mjere upozorenja i usmjeravanja se izriču kada je potrebno da se utiče na maloljetnika da više ne vrši krivična djela i ako se ocijeni na osnovu svih činjenica da se radi o lakšim krivičnom djelu za koje ne bi bilo svrsishodno izreći neku drugu vaspitnu mjeru. Maloljetniku se ukazuje na štetnost njegovog ponašanja, kao i posljedice tog ponašanja, te da će mu se ako ponovo bude izvršio krivično djelo izreći druga sankcija.

U mjere upozorenja i usmjeravanja se ubrajaju:

- 1) sudski ukor,
- 2) posebne obaveze i
- 3) upućivanje u vaspitni centar.

Izricanjem sudskog ukora maloljetniku se ukazuje na štetnost njegovog ponašanja, kao i posljedice tog ponašanja, te da će mu se ako ponovo bude izvršio krivično djelo izreći druga sankcija.

Posebne obaveze se izriču ako je potrebno uticati na maloljetnika i njegovo ponašanje, s tim da sud može izreći jednu ili više posebnih obaveza u trajanju najduže jednu godinu.

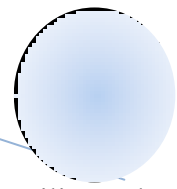
Upućivanje u vaspitni centar je mjera koja se izriče kada je potrebno kratkotrajnim mjerama uticati na ličnost i ponašanje maloljetnika. Uz ovu mjeru sud može izreći i neku od mjera pojačanog nadzora.

Mjere pojačanog nadzora se izriču kada je potrebno preduzeti trajnije mjere vaspitanja i prevaspitanja maloljetnika, uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, bez izdvajanja maloljetnika iz dotadašnje sredine.

Mjere pojačanog nadzora su:

- 1) Pojačani nadzor od roditelja, usvojioca ili staraoca,
- 2) Pojačan nadzor u drugoj porodici i
- 3) Pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja.

Mjera pojačanog nadzora roditelja, usvojioca ili staraoca se izriče ukoliko su roditelj, usvojilac ili staralac propustili da vrše brigu i nadzor nad maloljetnikom. Sud kada izrekne ovu mjeru daje im potrebna uputstva i dužnosti koje treba poduzeti u cilju vaspitanja maloljetnika. Organ starateljstva provjerava izvršavanje ove mjere koja može trajati najmanje šest mjeseci, a najviše dvije godine.

Pojačan nadzor u drugoj porodici je mjera koju sud izriče kada roditelj, usvojlac ili staralac nisu u mogućnosti da nad maloljetnikom vrše nadzor ili ako se ne može od njih to očekivati. Organ starateljstva provjerava izvršavanje ove mjere koja može trajati najmanje šest mjeseci, a najduže dvije godine.

Mjera pojačanog nadzora organa socijalnog staranja sud izriče ako roditelj, usvojlac ili staralac nisu u mogućnosti vršiti pojačani nadzor nad maloljetnikom. Dok traje ova mjera, maloljetnik ostaje u svojoj porodici, a organ starateljstva je taj koji vrši pojačani nadzor u smislu da se brine o školovanju maloljetnika, njegovom zaposlenju, izdvajanju iz štetne sredine, potrebnom liječenju. Ova mjera može da traje najmanje šest mjeseci, a najviše dvije godine. Kod svih ovih mjera pojačanog nadzora sud može naknadno odlučiti o prestanku mjere. Sud može prilikom izricanja neke od mjera pojačanog nadzora odrediti maloljetniku jednu ili više posebnih obaveza.

Zavodske mjere se izriču maloljetniku prema kome treba preduzeti trajnije i intenzivnije mjere vaspitanja i prevaspitanja uz odvajanje iz dotadašnje sredine. Zavodske mjere se primjenjuju kao posljednje sredstvo kada nije moguće ostalim mjerama uticati na dalje ponašanje maloljetnika.

U zavodske mjere se ubrajaju:

- 1) Upućivanje u vaspitnu ustanovu,
- 2) Upućivanje u vaspitno – popravni dom i
- 3) Upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje.

Mjera upućivanja u vaspitnu ustanovu se izriče kada je potrebno maloljetnika izdvojiti iz sredine u kojoj živi i obezbjediti stalni stručni nadzor stručnih vaspitača. U vaspitnoj ustanovi maloljetnik može ostati najmanje šest mjeseci, a najduže dvije godine, s tim što sud svakih šest mjeseci razmatra da li ima osnova za obustavu izvršenja mjere ili zamjenu nekom drugom vaspitnom mjerom.

Upućivanje u vaspitno – popravni dom je mjera koja se izriče kada je potrebo maloljetnika izdvojiti iz dotadašnje sredine i primjeniti pojačane mjere i stručne programe prevaspitanja. Prilikom izbora ove mjere sud uzima u obzir težinu i prirodu učinjenog krivičnog djela, te da li je maloljetniku ranije bila izrečena neka vaspitna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora. U vaspitno – popravnom domu maloljetnik ostaje najmanje šest mjeseci, a najduže četiri godine.

Mjera upućivanja u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje se izriče maloljetniku koji je ometen u psihičkom ili fizičkom razvoju. Maloljetnik u posebnoj ustanovi ostaje sve dok je to potrebno radi njegovog liječenja ili osposobljavanja, ali ne duže od tri godine. Sud svaka tri mjeseca ispituje da li postoji osnov za obustavu ove mjere ili zamjenu nekom drugom mjerom.

Uvijek se prilikom izbora vaspitne mjere uzima u obzir uzrast i zrelost maloljenika, zatim njegovo ponašanje u društvu, njegove sklonosti, težnje, sredinu u kojoj je živio, dotadašnje vaspitanje, kakvo je njegovo ponašanje nakon izvršenog krivičnog djela, da li mu je ranije bila

izrečena krivična sankcija, kao i sve druge okolnosti koje mogu uticati na izbor one vaspitne mjere kojom bi se najbolje ostvarila svrha.

Najteža mjera koja se može izreći starijem maloljetniku za učinjeno krivično djelo sa propisanom kaznom zatvora težom od pet godina je kazna maloljetničkog zatvora. Da bi su izrekao ovu kaznu maloljetniku moraju postojati teške posljedice djela, kao i visok stepen krivične odgovornosti.

Kazna maloljetničkog zatvora koja se izriče maloljetnom učiniocu krivičnog djela ne može biti duža od pet godina, a izriče se na pune godine ili na mjesece. Za krivično djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za sticaj najmanje dva krivična djela za koja je propisana kazna zatvora teža od 10 godina, maloljetnički zatvor može trajati do 10 godina.²⁵

Ukoliko sud za krivična djela u sticaju utvrdi kazne zatvora i maloljetničkog zatvora izriče zatvor kao jedinstvenu kaznu. Kada sud utvrdi da se za neka djela u sticaju treba izreći vaspitna mjera, a za druga kaznu zatvora, izriče samo kaznu zatvora.

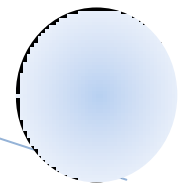
Maloljetnik može biti i uslovno otpušten ukoliko je izdržao trećinu izrečene kazne, te ako se na osnovu postignutog uspjeha može ocijeniti da će se maloljetnik na slobodi dobro ponašati i da neće vršiti krivična djela.

Sud može odgoditi izvršenje kazne maloljetničkog zatvora ako ocijeni da se i prijetnjom izvršenja i naknadnog izricanja kazne može uticati na maloljetnika. Uz kaznu maloljetničkog zatvora sud može izreći neku od vaspitnih mjera pojačanog nadzora ili jednu ili više posebnih obaveza. Isto tako sud može naknadno izreći izvršenje kazne maloljetničkog zatvora ako maloljetnik u vremenu provjeravanja koji ne može biti duži od tri godine, učini novo krivično djelo ili odbije da postupi po izrečenoj vaspitnoj mjeri pojačanog nadzora ili izvršenju posebnih obaveza.

Kada prođe vrijeme provjeravanja, sud može tražiti izvještaj od organa starateljstva, i nakon toga odustati od izricanja kazne.

Osuda za kaznu maloljetničkog zatvora se briše iz evidencije u roku od jedne godine od dana izdržane, zastarjele ili oprostene kazne, a pod uslovom da za to vrijeme ne učini novo krivično djelo.

²⁵ Član 51. stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj 44/11)

6. MALOLJETNIČKE KRIVIČNE SANKCIJE U UPOREDNOM PRAVU

Gotovo sva savremena krivična zakonodavstva u sistemu krivičnopravnih mjera reagovanja na kriminalitet predviđaju i poseban sistem maloljetničkih krivičnih sankcija koji se u velikoj mjeri naslanja na standarde utvrđene međunarodnopravnim aktima (donesenim u okviru i pod okriljem univerzalne organizacije – Ujedinjenih nacija, ili regionalne organizacije – Savjet Evrope).²⁶

Zalaganje za humanizaciju, kako zakonodavstva tako i načina izvršenja krivičnih sankcija, dovela su do promjene u cilju kažnjavanja. Ispaštanje krivca za zločin, kao funkcija kazne, dobila je novi smisao – korekcija, odnosno njegovo popravljavanje u ponašanju.²⁷

6.1. Srbija

Zakon o maloljetnim učiniocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti maloljetnih lica Republike Srbije²⁸ propisuje dvije vrste krivičnih sankcija za maloljetnike. To su:

- 1) vaspitne mjere i
- 2) kazna maloljetničkog zatvora.

Svrha maloljetničkih krivičnih sankcija je suzbijanje svih vrsta, oblika i vidova kriminaliteta maloljetnika. Takođe krivičnim sankcijama se utiče na razvoj ličnosti maloljetnika, na njegovo vaspitanje, ponovno uključivanje u društvo, a ujedno i da više ne vrši krivična djela.

Zakon propisuje tri vrste vaspitnih mjera i to:

- 1) Mjere upozorenja i usmjeravanja:
 - a) sudski ukor i
 - b) posebne obaveze.
- 2) Mjere pojačanog nadzora:
 - a) pojačan nadzor koji vrši roditelj, usvojilac ili staralac,
 - b) pojačan nadzor u drugoj porodici,
 - c) pojačan nadzor koji vrši organ starateljstva i

²⁶ M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.187.

²⁷ M. Bošković, M. Matijević, *Penologija*, Banjaluka, 2010.godina, str.29.

²⁸ *Zakon o maloljetnim učiniocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti maloljetnih lica Republike Srbije* („Službeni glasnik Republike Srbije” br.85/05).

d) pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitanje i obrazovanje maloljetnika.

3) Zavodske mjere:

a) upućivanje u vaspitnu ustanovu u trajanju od šest mjeseci do dvije godine,

b) upućivanje u vaspitno – popravni dom u trajanju od šest mjeseci do četiri godine i

c) upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje u trajanju do tri godine.

Prilikom izricanja neke od vaspitnih mjera sud uzima u obzir uzrast i zrelost maloljetnika, stepen poremećaja u njegovom ponašanju, težinu učinjenog krivičnog djela, pobude iz kojih je krivično djelo učinjeno, sredinu u kojoj je maloljetnik živio, ponašanje maloljetnika nakon učinjenog krivičnog djela, da li mu je ranije bila izrečena neka krivična sankcija, kao i druge okolnosti koje mogu uticati na izricanje adekvatne mjere maloljetniku.

Takođe kada sud izriče vaspitnu mjeru pojačanog nadzora ili zavodsku mjeru, sud određuje samo mjeru, ali ne i njeno trajanje, jer ne može se unaprijed znati koliko je vremena potrebno radi postizanja njihove svrhe.

Maloljetniku se može izreći i jedna ili više mjera bezbjednosti, ali samo kao sporedna sankcija uz vaspitnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora.

Najteža sankcija koja se može izreći maloljetnom učiniocu krivičnog djela je kazna maloljetničkog zatvora .Ova sankcija se može izreći samo starijem maloljetniku tj. licu uzrasta od 16 do 18 godina. Kazna maloljetničkog zatvora izriče se za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora preko pet godina. Da bi se maloljetniku izrekla kazna maloljetničkog zatvora moraju biti ispunjena dva uslova:

a) da je izvršeno krivično djelo i

b) da je krivica učinioca ispunjena u visokom stepenu.

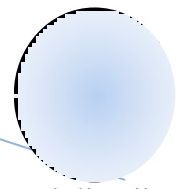
6.2. Crna Gora

Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku Crne Gore iz 2011. godine propisuje da se maloljetniku za učinjeno krivično djelo mogu izreći:

1) vaspitne mjere

2) maloljetnički zatvor i

3) mjere bezbjednosti.

Vaspitne mjere se mogu izreći samo mlađem maloljetniku, dok se starijem maloljetniku pored vaspitnik mjera može izreći i kazna maloljetničkog zatvora, ali samo izuzetno pod uslovima propisanim zakonom.

Maloljetniku se mogu, pod uslovima propisanim ovim zakonom, izreći i mjere bezbjednosti propisane Krivičnim zakonikom, osim zabrane vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti i javnog objavljivanja presude. Maloljetniku se ne mogu izreći uslovna osuda i sudska opomena.²⁹

U vaspitne mjere se ubrajaju:

- 1) mjere upozorenje i usmjeravanja
- 2) mjere pojačanog nadzora i
- 3) institucionalne mjere.

Prilikom izbora vaspitne mjere sud uzima u obzir uzrast i zrelost maloljetnika, lična svojstva, stepen vaspitne zapuštenosti, kao i prilika u kojima maloljetnik živi.

Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku Crne Gore propisuje da se starijem maloljetniku može izreći i kazna maloljetničkog zatvora. Kazna maloljetničkog zatvora je najteža vrsta maloljetničkih krivičnih sankcija, a izriče se u slučajevima kada je maloljetnik učinio krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina. Sud uzima u obzir i stepen krivice maloljetnika, njegovu vaspitnu zapuštenost, zatim okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, kao i prirodu i težinu krivičnog djela, te da s obzirom na težinu krivičnog djela ne bi bilo očigledno da se maloljetniku izrekne vaspitna mjera. Kazna maloljetničkog zatvora ne može da bude kraća od šest mjeseci niti duža od pet godina. Ukoliko se radi o krivičnom djelo za koje propisana kazna zatvora od deset godina, maloljetniku se može izreći kazna maloljetničkog zatvora u trajanju do deset godina.

6.3. Hrvatska

Krivičnopravni položaj maloljetnika u Republici Hrvatskoj regulisan je Zakonom o sudovima za mladež iz 2011. godine.

Član 5 stav 1 ovog zakona predviđa sljedeće maloljetničke sankcije:

- 1) vaspitne (odgojne) mjere,
- 2) kaznu maloljetničkog zatvora i
- 3) mjere bezbjednosti.

Ovaj zakon predviđa osam vaspitnih mjera i to:

²⁹ M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.188-189.

- 1) sudski ukor,
- 2) posebne obaveze,
- 3) pojačana briga i nadzor,
- 4) pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi,
- 5) upućivanje u disciplinski centar,
- 6) upućivanje u vaspitnu ustanovu,
- 7) upućivanje u vaspitni zavod i
- 8) upućivanje u posebnu vaspitnu ustanovu.³⁰

Pri njihovom izboru (član 1 Zakona o sudovima za mlade) sud uzima u obzir sljedeće okolnosti:

- 1) dob maloljetnika, njegovu psihofizičku razvijenost i prirodu,
- 2) težinu i prirodu učinjenog krivičnog djela,
- 3) pobude iz kojih je djelo učinjeno,
- 4) ponašanje maloljetnika poslije učinjenog krivičnog djela i posebno da li je on mogao ili pokušao da spriječi nastupanje štetnih posljedica ili je nastojao da popravi pričinjenu štetu,
- 5) odnos prema oštećenom i žrtvi,
- 6) životne i porodične prilike maloljetnika,
- 7) da li je maloljetnik i ranije vršio krivična djela i da li mu je ranije već izricana neka od maloljetničkih krivičnih sankcija i
- 8) sve druge okolnosti koje utiču na izbor vaspitne mjere kojom će se na najbolji način moći da se ostvari svrha vaspitnih mjera.³¹

Kazna maloljetničkog zatvora regulisana je članom 24. Zakona o sudovima za mladež. Ova kazna se može izreći starijem maloljetniku za krivična djela za koja je predviđena kazna zatvora tri godine ili teža kazna, stim da kazna maloljetničkog zatvora ne može biti kraća od šest mjeseci niti duža od pet godina. Ovaj zakon predviđa i mogućnost uslovnog odlaganja kazne maloljetničkog zatvora kao vrijeme provjeravanja u trajanju od jedne do tri godine.

6.4. Njemačka

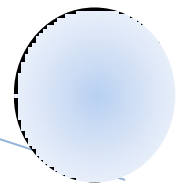
Zakon o maloljetničkom pravosuđu SR Njemačke (iz 1974.godine s izmjenama iz 1990.godine) koji se primjenjuje na lica uzrasta od 13 do 21 godine predviđa tri vrste maloljetničkih krivičnih sankcija. To su:

- 1) vaspitne mjere,
- 2) disciplinske mjere i
- 3) kazna za maloljetnike.³²

³⁰ Član 7. Zakona o sudovima za mladež (Narodne novine Republike Hrvatske broj 111/97, 27/98, 12/02, 84/11, 143/12 I 148/13)

³¹ M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.190.

³² Vidi: M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.195.

Maloljetnom učiniocu krivičnog djela se mogu izreći dvije vrste vaspitnih mjera i to:

- 1) davanje upustava kojima se reguliše način života maloljetnika i
- 2) obaveza prihvatanja pomoći u smislu Socijalnog zakonika.

Ove mjere se izriču maloljetniku da bi se maloljetnik školovao, ispunjavao svoje obaveze, boravio kod svoje porodice, bio pod nadzorom, kao i da bi mu se zabranio kontakt sa određenim licima ili da bi mu se zabranilo posjećivanje određenih mjesta, a sve u cilju da bi se maloljetnik vratio na pravi put i prestao sa vršenjem krivičnih djela.

Ovim zakonom predviđaju se tri disciplinske mjere, a to su:

- 1) opomena,
- 2) davanje naloga maloljetniku da nadoknadi štetu prouzrokovanu krivičnim djelom i
- 3) izvinjenje oštećenom, da izvrši određene radne obaveze, da plati određeni iznos novca u korist opštekorisne ustanove.

Što se tiče kazne za maloljetnike član 17. Zakona o maloljetničkom pravosuđu SR Njemačke predviđa da se maloljetnom učiniocu krivičnog djela može se izreći „kazna za maloljetnike.“ Kazna za maloljetnike se izriče ukoliko su izražene štetne okolnosti vršenja krivičnog djela, zatim da se vaspitnim mjerama ne bi mogle suzbiti štetne okolnosti, a ujedno mora postojati i visok stepen krivice maloljetnika. Priliko procjenjivanja stepena krivice moraju se uzeti u obzir i objektivni i subjektivni elementi koji se odnose na delinkventno ponašanje maloljetnika. Kazna za maloljetnike se izriče u trajanju od šest mjeseci do pet godina, a samo izuzetno do deset godina.

6.5. Slovenija

Kazneni zakonik Republike Slovenije je donesen 2008.godine i predviđa posebne vrste krivičnih sankcija za maloljetnike. To su:

- 1) vaspitne mjere
- 2) novčana kazna i
- 3) kazna maloljetničkog zatvora.

U okviru vaspitnih mjera razlikuju se:

- a) ukor
 - b) upustva i zabrane
 - c) nadzor organa socijalnog staranja u trajanju od jedne do tri godine
 - d) upućivanje u vaspitni zavod u trajanju od šest mjeseci do tri godine
 - e) upućivanje u prevaspitni dom u trajanju od jedne do tri godine i
-

- f) upućivanje u zavod za osposobljavanje.³³

Novčana kazna se može izreći starijem maloljetniku ukoliko je učinio krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna. Kazna maloljetničkog zatvora je najteža vrsta krivične sankcije. Ona se izriče starijem maloljetniku u slučajevima kada je učinio krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ili teža kazna.

6.6. Makedonija

Zakon o maloljetničkoj pravdi Republike Makedonije iz 2007.godine razlikuje sljedeće krivične sankcije koje se mogu izreći maloljetnom uiniocu krivičnog djela i to:

- 1) vaspitne mjere
- 2) kazne
- 3) mjere bezbjednosti i
- 4) konfiskacija imovine i imovinske koristi.

Svrha i cilj primjene vaspitnih mjera je da se obezbjedi zaštita i pomoć maloljetniku, kao i uticaja da više ne vrši krivična djela.

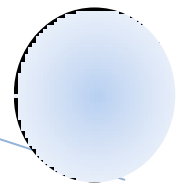
Izrečena krivična sankcija treba da odgovara ličnosti maloljetnika, zatim težini prouzrokovane posljedice krivičnog djela, kao i potrebama vaspitanja, prevaspitanja, obrazovanja i razvoja radi obezbjeđenja zaštite i interesa maloljetnika.³⁴

Zakon o maloljetničkoj pravdi Republike makedonije razlikuje tri vrste vaspitnih mjera:

- 1) disciplinske mjere:
 - a) ukor
 - b) upućivanje u disciplinski centar za maloljetnike
- 2) mjere pojačanog nadzora
 - a) pojačan nadzor koji vrše roditelji ili staratelji
 - b) pojačan nadzor u drugoj porodici
 - c) pojačan nadzor koji vrši organ starateljstva
- 3) zavodske mjere:
 - a) upućivanje u vaspitnu ustanovu
 - b) upućivanje u vaspitno – popravni dom.

³³ M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.196-197.

³⁴ Član 30. Zakona o maloljetničkoj pravdi republike Makedonije („Služben vesnik na Republika Makedonija“, br. 87/2007,103/2008,161/2008 i 145/2010).

Mjera upućivanja u disciplinski centar se izriče na određeni broj sati do 30 dana i na neprekidan boravak do 20 dana.

Upućivanje u vaspitnu ustanovu se izriče u trajanju od šest mjeseci do tri godine, a mjera upućivanja u vaspitno – popravni dom u trajanju od jedne do pet godina.

Maloljetniku se mogu izreći i najteže krivične sankcije. Zakon o maloljetničkoj pravdi predviđa četiri vrste kazni i to:

- 1) kazna maloljetničkog zatvora u trajanju od jedne do deset godina
- 2) novčana kazna
- 3) zabrana upravljanja motornim vozilom određene vrste ili kategorije pod uslovima iz Krivičnog zakonika Republike Makedonije i
- 4) protjerivanje stranca iz zemlje pod uslovima iz Krivičnog zakonika Republike Makedonije.

Kazna maloljetničkog zatvora se izriče maloljetniku ukoliko je učinio krivično djelo za koje je predviđena kazna zatvora preko pet godina, a zbog teških posljedica krivičnog djela i visokog stepena krivice ne bi bilo opravdano maloljetniku izreći vaspitnu mjeru.

Novčana kazna se izriče kada je maloljetnik učinio krivično djelo iz koristpljublja, a za koje je predviđena kazna zatvora od najmanje tri godine.

Maloljetniku se mogu izreći i mjere bezbjednosti i to:

- 1) obavezno psihijatrijsko liječenje u zdravstvenoj ustanovi
- 2) obavezno psihijatrijsko liječenje na slobodi i
- 3) obavezno liječenje alkoholičara i narkomana.

7. SISTEM VASPITNIH MJERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Maloljetnicima se za učinjena krivična djela mogu izreći vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i sigurnosne mjere. Prema mlađem maloljetniku mogu se izreći samo vaspitne mjere, a prema starijem maloljetniku, osim vaspitnih mjera, izuzetno se može izreći kazna maloljetničkog zatvora.³⁵

Vaspitne mjere su osnovna krivična sankcija koja se može izreći maloljetnom učiniocu krivičnog djela. Ove mjere sud u zakonom propisanom postupku izriče maloljetnom učiniocu krivičnog djela. Cilj izricanja vaspitnih mjera je da se suzbije vršenje krivičnih djela kojima se ugrožavaju zaštićene vrijednosti, a sve opet sa ciljem da se ukaže maloljetniku na štetnost činjenja krivičnog djela, te da se utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloljetnog učinioca krivičnog djela. Izricanjem vaspitnih mjera utiče se na vaspitanje i pravilan razvoj maloljetnika, a to se sastoji u ograničavanju ili oduzimanju njegovih sloboda i prava. Prilikom izricanja vaspitnih mjera vodi se računa o ličnosti maloljetnika, kao i potrebama njegovog vaspitanja, odnosno prevaspitanja.

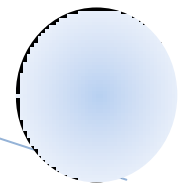
Vršenje krivičnog djela je uslov za primjenu krivične sankcije, ali i vaspitnih mjera kada su izvršioi krivičnih djela maloljetna lica.

Vaspitne mjere su mjere specijalno – preventivnog karaktera. Međutim, pošto se radi o krivičnim sankcijama koje su vezane za izvršeno ili pokušano krivično djelo, one nose sa sobom i određeni retributivni (prinudni) karakter, jer se primjenjuju protiv volje maloljetnika.

Sistem vaspitnih mjera kao osnovne vrste maloljetničkih krivičnih sankcija čine:

- 1) mjere upozorenja i usmjeravanja:
 - a) sudski ukor,
 - b) posebne obaveze i
 - c) upućivanje u vaspitni centar,
- 2) mjere pojačanog nadzora:
 - a) pojačani nadzor od roditelja, usvojica ili staratelja,
 - b) pojačani nadzor u drugoj porodici i
 - c) pojačani nadzor nadležnog organa socijalnog staranja,
- 3) zavodske mjere:
 - a) upućivanje u vaspitnu ustanovu,
 - b) upućivanje u vaspitno – popravni dom i
 - c) upućivanje u posebnu ustanovu za ličenje i osposobljavanje.

³⁵ Član 30.stav 1 i 2 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

7.1. Mjere upozorenja i usmjeravanja

Mjere upozorenja i usmjeravanja izriču se kada je potrebno i dovoljno takvim mjerama uticati na ličnost i ponašanje maloljetnika.³⁶

Ove mjere predstavljaju prvu i najlakšu mjeru. One se izriču uvijek kada je potrebno i dovoljno da se takvim mjerama utiče na ličnost i ponašanje maloljetnika kako više ne bi nastavio da vrši krivična djela.³⁷ Primjena ovih mjera podrazumjeva se kada je prema maloljetniku nije potrebno primjeniti trajnije mjere vaspitanja. Izriču se maloljetnicima koji su izvršili bagatelno krivično djelo, a sve iz razloga lakomislenosti i nepromišljenosti.

Zakon predviđa tri mjere upozorenja i usmjeravanja. To su:

- 1) sudski ukor,
- 2) posebne obaveze i
- 3) upućivanje u vaspitni centar.

7.1.1. Sudski ukor

Član 34. Stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine propisuje da se sudski ukor izriče ako se iz odnosa maloljetnika prema učinjenom krivičnom djelu i njegovoj spremnosti da ubuduće ne čini krivična djela može zaključiti da će se i prijekorom postići svrha vaspitnih mjera.

Sudski ukor je blaga i nerepresivna krivična sankcija koja je dosta slična sudskoj opomeni koja se izriče punoljetnim učiniocima lakih krivičnih djela. Sudskim ukorom se utiče na delinkventno ponašanje maloljetnika uz poštovanje njegove ličnosti, a opet koja ima vaspitni uticaj, dok sa druge strane kod oštećenog se stvara uvjerenje da društvo olako ne prelazi preko krivičnog djela kojim je povrijeđeno njegovo ljudsko pravo. Sudski ukor kao vrsta vaspitne mjere prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela javlja se kao supstitut sudske opomene prema punoljetnom učiniocu krivičnog djela, i to prvenstveno s ciljem specijalne prevencije, tj. da se na maloljetnog učinioca utiče da više ne vrši krivična djela.³⁸

Sud izriče ovu mjeru ako ocijeni iz ponašanja maloljetnika da ne bi bilo cjelishodno izreći neku težu krivičnu sankciju. Naravno, ukoliko je maloljetnik učinio teško krivično djelo ne bi bilo opravdano izreći ovu sankciju. Sudija za maloljetnike će priliko izricanja ove vrste sankcije upozoriti maloljetnika da ukoliko ponovo bude vršio krivična djela ili ako bude izvršio teže krivično djelo, da će mu biti izrečena teža vaspitna mjera, uključujući i težu krivičnu sankciju, tj. kaznu maloljetničkog zatvora.

³⁶ Član 32. stav 2 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

³⁷Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.209.

³⁸ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.210.

Zakon izričito propisuje da se prilikom izricanja bilo koje krivične sankcije prema maloljetniku mora voditi računa o ličnosti maloljetnika, njegovoj zrelosti, socijalnoj sredini u kojoj maloljetnik živi, zaštiti privatnosti maloljetnika.

Pri izricanju ove mjere, sud maloljetniku ukazuje na društvenu neprihvatljivost i štetnost njegovog postupanja i na posljedice koje takvo ponašanje može da ima za njega.³⁹ Najvažnije je da prilikom izbora ove mjere sud mora voditi računa o vrsti, prirodi i težini učinjenog krivičnog djela. Izricanje sudskog ukora je opravdano i dovoljno ukoliko je maloljetnik spreman da više ne vrši krivična djela, kao i spremnosti sredine u kojoj živi da pozitivno utiče na njega, te da mu pomogne u prevazilaženju problema.

Primjer iz sudske prakse

Izvod iz Rješenja Općinskog suda Ljubuški broj Km 7/02 od 11.12.2002. god. Disciplinska mjera (sudski ukor)

“Općinsko javno tužiteljstvo iz Ljubuškog je dana 11.12.2001.godine podnijelo prijedlog broj Ktm 8/02 kojim predlaže da se prema mlđb. J.B. zbog kaznenog djela Ugrožavanja javnog prometa iz čl.315.st.3 u svezi sa st.1. KZFBiH izrekne odgojna disciplinska mjera sudskog ukora. Odlučujući o prijedlogu OJT Ljubuški vijeće Općinskog suda Ljubuški je cijenilo sve okolnosti od značaja za ocjenu duševne razvijenosti maloljetnika, sredine i prilika u kojima živi. Saslušano je mišljenje Centra za socijalnu skrb Ljubuški po kome prema maloljetniku treba primijeniti najblažu moguću disciplinsku mjeru.

Sud je našao da se prometna nezgoda dogodila usljed čitavog spleta nesretnih okolnosti – vozilo kojim je malolejtnik upravljao je iznad prosječno visokog zadnjeg kraja, dijete F.B. je omanjeg rasta i naglo je istrčalo, odnosno sakrilo se iza auta, tako da ga je mlđb. J.B. teško mogao uočiti. Sud je također našao da maloljetnik živi u uzornoj obitelji, da se pravilno odgaja i usmjerava na društveno koristan rad, da je svjestan odgovornosti za posljedice djela koje ga iznimsno pogadaju jer je nastradao njegov šestogodišnji brat.

Sud je čvrstog uvjerenja da je izrečena mjera sudskog ukora dostatna da na maloljetnika djeluje odgojno kako ne bi činio zakonom nedopuštena djela.”⁴⁰

7.1.2. Posebne obaveze

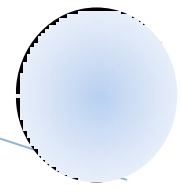
Posebne obaveze kao samostalna sankcija koja se primjenjuje prema maloljetnim učiniocima krivičnog djela početkom osamdesetih godina se počela primjenjivati u zapadnoevropskim zemljama kao rezultat kriminoloških istraživanja.

Sud može maloljetniku izreći jednu ili više posebnih obaveza ako ocijeni da je odgovarajućim nalogima ili zabranama potrebno uticati na maloljetnika i njegovo ponašanje.⁴¹

³⁹ M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.211.

⁴⁰ Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, *Posebni kazneni postupci*, Sarajevo, 2006.godina, str.42.

⁴¹ Član 35.stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

Primjenom posebnih obaveza traži se od maloljetnika da ispuni određene obaveze ili postavljene zabrane uz vođenje računa da se ova mjera ne javi kao dodatna disciplinska mjera, te da se maloljetnik dodatno optereti dužnostima i zabranama. Posebnim obavezama nastoji se da se utiče na bolje ponašanje maloljetnika. Dok traje izvršenje posebnih obaveza sud može jednu posebnu obavezu zamijeniti drugom obavezom ili da je u potpunosti obustavi od izvršenja.

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine u članu 35. stav 2 propisuje koje se posebne obaveze mogu izreći maloljetnim učiniocima krivičnih djela:

- 1) da redovno pohađa školu,
- 2) da ne izostaje sa posla,
- 3) da se osposobi za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima,
- 4) da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja,
- 5) da se uzdrži od posjećivanja određenih lokala, odnosno priredbi i izbjegavanja društva i određene osobe koje na njega mogu štetno uticati,
- 6) da se maloljetnik, uz saglasnost zakonskog zastupnika, podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih vrsta ovisnosti,
- 7) da se uključi u pojedinačni ili grupni rad u savjetovaništu za mlade,
- 8) da pohađa kurseve za stručno osposobljavanje ili se priprema i polaže ispite na kojima se provjerava određeno znanje,
- 9) da se uključi u određene sportske i rekreativne aktivnosti i
- 10) da bez posebne saglasnosti suda ne može napustiti mjesto prebivališta ili boravišta.

Sud prilikom izbora posebnih obaveza vodi računa o tome da li je maloljetnik spreman da saraduje, kao i o tome da one budu prilagođene maloljetniku i uvjetima u kojima on živi. Trajanje izrečenih obaveza može biti najduže jednu godinu. Nadzor nad izvršenjem posebnih obaveza vrši sud uz saradnju organa socijalnog staranja, od kojih može da traži izvještaj i mišljenje o izvršenju posebnih obaveza.

7.1.3. Upućivanje u vaspitni centar

Mjera upućivanja u vaspitni centar nije institucionalnog karaktera. Može se reći da je ovo tipičan primjer mjere poluinstitucionalnog karaktera, a koja ima za cilj prevaspitavanje maloljetnika i izbjegavanje potpunog izdvajanja maloljetnika iz sredine u kojoj živi.

Radi se o mjeri kada je sud procijenio da je neopravdano da se maloljetniku izrekne neka druga mjera iz grupe mjera upozorenja i usmjeravanja. Tu se prvenstveno misli na slučajeve izvršenja krivičnog djela iz oblasti sitnog kriminaliteta od maloljetnika prema kome je potrebno djelovati kratkotrajnim mjerama na ličnost maloljetnika, odnosno na njegovo ponašanje.⁴²

⁴² Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.219.

Kada se donosi odluka o načinu izvršenja ove mjere sud uvijek vodi računa o stepenu vaspitne zapaštenosti maloljetnika, kao i prilika socijalne sredine u kojoj maloljetnik živi.

Sud može maloljetnika da uputi u odgojni centar na:

- 1) na određeni broj sati tokom dana u trajanju najmanje 14 dana, a najduže 30 dana,
- 2) na neprekidni boravak u trajanju najmanje 15 dana, ali ne duže od tri mjeseca.

Prilikom izricanja ove mjere sud vodi računa o tome da maloljetnik ne izostaje sa redovne nastave ili posla.

Boravak maloljetnika u odgojnom centru mora da bude ispunjen djelatnostima shodno njegovim osobinama. Ova mjera je kratkotrajna, s tim da sud može maloljetniku da izrekne i jednu mjeru pojačanog nadzora. Ukoliko maloljetnik odbija ili ometa izvršenje neke od posebnih obaveza ili odgojnih mjera pojačanog nadzora, sud može odlučiti da uputi maloljetnika u odgojni centar na neprekidan boravak u trajanju od najduže mjesec dana.

7.2. Mjere pojačanog nadzora

Najpopularnija vrsta vaspitnih mjera vaninstitucionalnog karaktera su mjere pojačanog nadzora. Ove mjere se izriču maloljetniku kada je potrebno preduzeti trajnije mjere vaspitanja i prevaspitanja uz odgovarajući stručni nadzor. Ove mjere su najpogodnije za realizaciju koncepcije suzbijanja maloljetničke delinkvencije i one se izvršavaju na slobodi. Zakon predviđa tri vrste vaspitnih mjera pojačanog nadzora, a to su:

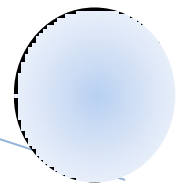
- 1) pojačan nadzor roditelja, usvojioca ili staratelja,
- 2) pojačan nadzor u drugoj porodici i
- 3) pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja.

Mjere pojačanog nadzora se primjenjuju na maloljetnike koji se nalaze na raskrsnici, odnosno izvršenjem krivičnog djela su stupili na prag protivzakonitog ponašanja, a na drugi način još su u nedoumici u pogledu svog daljnjeg puta.

Zakon je nedvosmislen kada predviđa da će se odgojna mjera pojačanog nadzora izreći samo kada uticaj roditelja na maloljetnika nije dovoljan za ostvarivanje svrha vaspitnih mjera, a to znači da se pretpostavlja postojanje barem minimalnog pedagoškog potencijala porodice i želje članova porodice da se uključe u napore usmjerene vaspitanju maloljetnika.⁴³

Prilikom izricanja mjere pojačanog nadzora roditelja, usvojioca ili staratelja i mjere pojačanog nadzora u drugoj porodici, veliku ulogu ima organ starateljstva iz razloga što sud određuje da nadležni organ starateljstva ima obavezu da provjerava izvršenje mjere, kao i da ukazuje pomoć roditelju, usvojiocu ili staratelju, odnosno drugoj porodici. Takođe, organ starateljstva je dužan da dostavi izvještaj sudiji za maloljetnike o izvršavanju ovih obaveza.

⁴³ F.Hirjan, M. Singer, *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Zagreb, 2002.godina, str.76.

7.2.1. Pojačani nadzor roditelja, usvojioca ili staratelja

Porodica je najvažnija društvena zajednica. Ona ima zaštitnu i vaspitnu ulogu u životu svakog djeteta i uvijek je najteža odluka ako se maloljetnik mora odvojiti od svoje porodice. Mnogi faktori utiču na to da jednu porodicu nazovemo disfunkcionalnom. Nažalost, danas je to sve više izraženo iz razloga što roditelji nemaju dovoljno vremena za svoju djecu, jer je sam život užurban, mnogi imaju finansijske teškoće, sami roditelji još nisu dorasli ulozi roditelja, a sve to opet ide na štetu djece koja se iz nedostatka brige i pažnje okreću lošim navikama, lošem društvu radi dokazivanja, te upadaju u neprilike i postaju maloljetni delinkventi koje društvo osuđuje, a oni su samo žrtve savremenog vremena i sistema u kojem živimo.

S obzirom da se smatra da roditelji imaju veliku ulogu u vaspitanju i prevaspitavanju djece i maloljetnika, maloljetničko krivično pravo prednost daje sankcijama koje se izvršavaju u krugu porodice maloljetnika.

Mjeru pojačanog nadzora roditelja, usvojioca ili staraoca sud izriče ako su roditelji, usvojilac ili staralac propustili da vrše brigu i nadzor nad maloljetnikom, a u mogućnosti su da ovakvu brigu i nadzor vrše.⁴⁴

Prije izricanja ove mjere sud treba utvrditi da se radi o zdravoj porodici, kao i da je krivično djelo koje je učinio maloljetnik rezultat nedovoljne brige i pažnje roditelja. Takođe, sud prije izricanja ove mjere traži mišljenje i podatke od nadležnog organa starateljstva, da bi se upoznao sa porodičnom patologijom kao što je nasilje u porodici, bolesti zavisnosti, vršenje krivičnih djela od strane roditelja i drugo. Ukoliko sud utvrdi na osnovu podataka da je porodica sposobna za izvršenje ove mjere, sudija za maloljetnike će izreći mjeru pojačanog nadzora roditelja, usvojioca ili staraoca. Prilikom izvršavanja ove mjere nadležni organ starateljstva je nadležan da daje uputstva roditeljima u vršenju mjere, zatim da vrši nadzor nad vršenjem ove mjere, te da dostavlja izvještaj tužiocu o izvršenju mjere. Ukoliko roditelj, usvojilac ili staralac ne izvršavaju ovu mjeru ili ne žele da postupaju po upustvima stručnog lica organa starateljstva, takođe se mora obavijestiti tužilac. U tom slučaju tužilac će sudu podnijeti prijedlog radi obustave izrečene mjere ili zamjene ove mjere nekom drugom mjerom.

Ova vaspitna mjera u dosadašnjoj praksi se veoma često izricala maloljetnicima. Maloljetnik ostaje u svojoj porodici, čak i ako nisu odnosi u porodici harmonični. Najkraće trajanje ove mjere je šest mjeseci, a najduže dvije godine.

⁴⁴Član 37.stav 1 Zakona o zaštiti i postupanjusadjecom i maloljetnicima u krivičnompostupkuRepublikeSrpske („SlužbeniglasnikRepublikeSrpske”broj 13/11 I 63/13)

Iz sudske prakse

Iz obrazloženja prijedloga Okružnog tužilaštva Banja Luka KTM. 9/05 od 28.4.2005. godine za primjenu vaspitne mjere pojačanog nadzora roditelja

„U toku pripremnog postupka utvrđeno je da je mldb.L.B. počinio kazneno djelo teške krađe iz čl.232.st.1. KZ RS.

U svom iskazu mldb. L.B. priznaje kazneno djelo koje mu se stavlja na teret navodeći da je kritičnog dana ušao u str. „Jovana“ tako što je ušao preko prozora WC-a radnje, sam se popeo preko stalaže koja je bila preko prozora, te kad je ušao da je iz radnje odnosno kase sam uzeo 26,00 KM kako to proizilazi iz prijave oštećenog.

Iz izvještaja Centra za socijalni rad banja Luka navodi se da je L.B. nakon četvrtog razreda OŠ odustao o daljeg školovanja, da isti potiče iz potpune četveročlane porodice, da se kao počinilac kaznenog djela pojavljuje prvi put. S obzirom da mldb.L.B. potiče iz potpune porodice, da su emocionalni odnosi između roditelja skladni, da je njegova komunikacija između roditelja dobra, te s obzirom na prirodu i težinu počinjenog kaznenog djela, smatra da će se predloženom vaspitnom mjerom Pojačanog nadzora roditelja postići svrha kažnjavanja, te mldb. L.B. neće ubuduće vršiti kaznena djela.“⁴⁵

7.2.2. Pojačan nadzor u drugoj porodici

Pojačan nadzor u drugoj porodici (član 38 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku) jeste vaspitna mjera uvedena u domaće krivično zakonodavstvo prilikom novele Krivičnog zakonika FNR Jugoslavije iz 1959. godine.⁴⁶

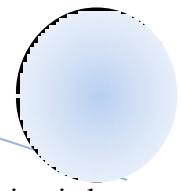
Ova mjera nije naišla na pozitivno mišljenje iz razloga što se nije mogla naći adekvatna porodica u kojoj bi se mogla izvršavati navedena mjera.

Mjera pojačanog nadzora u drugoj porodici se izriče kada roditelji, usvojilac ili staralac maloljetnika nisu u mogućnosti da nad njim vrše nadzor, kao i u slučajevima kada se to od njih ne može ni očekivati. Porodica u koju se maloljetnik upućuje ne bi trebala da bude nepoznata za maloljetnika, da se ne bi izazvao negativan efekat izvršavanja ove mjere.

Prilikom odabira ove mjere sudija za maloljetnike uvijek traži od organa starateljstva da pribavi porodičnu patologiju koja je od ogromnog značaja kao važan generator maloljetničke delinkvencije. Ukoliko roditelji, usvojilac ili staralac ne ispunjavaju neophodne pretpostavke koje garantuju uspjeh vaspitne mjere, sud će odlučiti da se ova mjera pojačanog nadzora izvršava u drugoj porodici. Ova mjera se najviše izriče ukoliko u matičnoj porodici postoji prisutan kriminalitet, alkoholizam, prostitucija, nasilje, teške bolesti ili ukoliko je porodica razorena

⁴⁵ Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, *Posebni kazneni postupci*, Sarajevo, 2006.godina, str.64-65.

⁴⁶ M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.227.

usljed smrti, teške bolesti, razvoda ili nekih drugih razloga zbog kojih je za očekivati da se u okviru te porodice neće moći sprovesti briga i nadzor nad maloljetnikom.

Sud kada izriče ovu mjeru uvijek određuje da organ starateljstva provjerava njeno izvršenje. Ukoliko organ starateljstva utvrdi da porodica u kojoj je maloljetnik smješten ne postupuje po posebnim upustvima ili ne saraduje sa stručnim licem, o tome mora odmah obavijestiti tužioca koji će sudu podnijeti prijedlog za obustavu izvršenja ove mjere ili da se mjera zamijeni nekom drugom vaspitnom mjerom.

I ova mjera može da traje najmanje šest mjeseci, a najduže dvije godine kao i mjera pojačanog nadzora roditelja, usvojioca ili staratelja. Obustava ove mjere je moguća kada se uspostavi da su roditelji, usvojilac ili staralac stekli mogućnost da nad maloljetnikom vrše nadzor.

7.2.3. Pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja

Ako roditelji, usvojitelj, odnosno staratelj maloljetnika nisu u mogućnosti vršiti pojačani nadzor, a ne postoje uvjeti za pojačani nadzor u drugoj porodici, maloljetnik se stavlja pod pojačani nadzor organa starateljstva.⁴⁷

Mjera pojačanog nadzora nadležnog organa starateljstva se izriče kada roditelji, usvojilac ili staralac nisu u mogućnosti da nad maloljetnikom vrše pojačani nadzor. Dok traje ova mjera, maloljetnik ostaje u svojoj porodici, a pojačani nadzor vrše ovlaštena lica nadležnog organa starateljstva. Organ starateljstva se brine da li maloljetnik redovno pohađa školu, odlazi na posao, vodi računa da se maloljetnik ne kreće u društvu i sredini koja negativno utiče na njega. Organ starateljstva podnosi izvještaj tužiocu, a isto tako ga obavještava ukoliko maloljetnik uredno ne izvršava svoje obaveze ili ukoliko roditelji, usvojilac ili staralac ne postupaju po uputama stručnih lica organa starateljstva. U tom slučaju tužilac podnosi prijedlog kao i kod predhodne dvije vrste nadzora da se maloljetniku obustavi ova mjera ili zamijeni nekom drugom mjerom.

U mnogim evropskim zemljama razvijen je sistem socijalne zaštite kao model „brige zajednice“. Veliki značaj u pogledu specijalne prevencije u radu Centra za socijalni rad jeste da stručni radnik pruža pomoć i podršku maloljetniku i porodici dokle postoji potreba za to, kao i dok se slučaj ne zatvori. Osim centra za socijalni rad veliku ulogu ima i zajednica koja treba da se uključi u prevenciju maloljetničke delinkvencije, a isto tako i potreba otvaranja centara za maloljetnike u kojima će se raditi na jačanju njihove ličnosti i odgovornosti da ubuduće ne bi više vršili krivična djela.

Član 39. stav 4 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine propisuje da ova mjera može trajati najkraće šest mjeseci, a najduže dvije godine, s tim da sud naknadno odlučuje o njenom prestanku.

⁴⁷ Član 39. stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

7.2.4. Posebne obaveze uz pojačani nadzor

Posebne obaveze predstavljaju samostalne vrste mjera upozorenja i usmjeravanja. Sud može maloljetniku da izrekne jednu ili više posebnih obaveza uz neku od vaspitnih mjera pojačanog nadzora.

Kumulacija pojačanog nadzora i posebnih obaveza, individualizovana uzimanjem u obzir svih karakteristika ličnosti maloljetnika i sredine u kojoj živi, omogućava maksimalno prilagođavanje mjera koje su preduzete u okviru krivičnog postupka upravo zbog potreba maloljetnika. Svrha ovakvog postupanja sudova ogledala bi se u aktivnom uključivanju maloljetnika u proces sopstvenog prevaspitanja s jačanjem osjećaja vlastite odgovornosti za svoje postupke.⁴⁸

Kada sud vrši izbor posebnih obaveza, mora voditi računa da one budu prilagođene ličnosti maloljetnog učinioca krivičnog djela, kao i prilikama u kojima maloljetnik živi. Takođe, maloljetnik mora da bude spreman da saraduje u ostvarivanju izrečenih vaspitni mjera. Ukoliko maloljetnik ne ispunjava jednu ili više obaveza koje su mu određene, iste mogu biti zamijenjene nekom drugom posebnom obavezom ili neko drugom vaspitnom mjerom. Isto tako naglašava se da ukoliko dođe do nepoštovanja zahtijeva i zabrane iz posebnih obaveza, može da dođe do izricanja zavodske mjere, a koja je opet represivna jer zahtijeva izdvajanje iz sredine u kojoj je živio. Iz tog razloga se nastoji da se maloljetnik uspješno „disciplinuje“, kao i njegovi roditelji ili lica koja se staraju o maloljetniku da ne bi došlo do izricanja težih sankcija prema maloljetniku.

7.3. Zavodske mjere

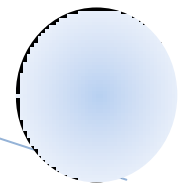
Zavodske mjere su najteža vrsta vaspitnih mjera institucionalnog tretmana. To su krivične sankcije koje predstavljaju određeni oblik lišavanja slobode maloljetnika, a što podrazumjeva boravak maloljetnika u odgovarajućoj ustanovi tokom perioda u kojem se ove mjere izvršavaju. Zavodske mjere su mjere retributivnog karaktera, jer podrazumjeva oduzimanje slobode kretanja maloljetnika. Prilikom primjene ovih mjera maloljetnik je smješten na određeno vrijeme u odgovarajućoj ustanovi u kojoj se obezbjeđuje postupak njegovog vaspitanja, prevaspitanja i pravilnog razvoja.

Sud izriče maloljetnom učiniocu krivičnog djela zavodske mjere ukoliko se radi o maloljetniku koji se nalazi u stanju teže vaspitne zapuštenosti, a i ako će socijalna sredina imati štetan uticaj na njegovo ponašanje i razvoj. Da bi se maloljetniku izrekla ova vrsta krivičnih sankcija maloljetnik mora biti u takvom stanju vaspitne zapuštenosti da to stanje nije moguće otkloniti ili ublažiti primjenom bilo koje druge mjere pojačanog nadzora, već se moraju primjeniti intenzivnije i trajnije mjere vaspitanja i liječenja, a sve to uz odvajanje iz dotadašnje sredine.

U teoriji se kao zajedničke karakteristike zavodskih mjera navode sljedeće:

- 1) ove mjere se izvršavaju u posebnoj ustanovi – zavodu,
- 2) maloljetnik se potpuno izdvaja iz svoje dotadašnje sredine,

⁴⁸ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.231.

- 3) to su trajnije mjere vaspitanja i prevaspitavanja i
- 4) pri izricanju ovih mjera ne određuje se vrijeme njihovog trajanja, već sud o tome naknadno odlučuje zavisno od postignutih rezultata u primjeni mjere (što ukazuje na neodređenost suda).⁴⁹

Zakon propisuje tri vrste zavodskih mjera i to:

- 1) upućivanje u vaspitnu ustanovu,
- 2) upućivanje u vaspitno – popravni dom i
- 3) upućivanje u posebnu ustanovu za ličenje i osposobljavanje.

7.3.1. Upućivanje u vaspitnu ustanovu

Upućivanje u vaspitnu ustanovu je sankcija koja se izriče maloljetnom učiniocu krivičnog djela kada je potrebno maloljetnika izdvojiti iz dotadašnje sredine u kojoj živi, te da mu se obezbjedi pomoć i stalni nadzor stručnih vaspitača. U vaspitnu ustanovu se upućuju maloljetnici koji su izvršili lakše krivično djelo, gdje se podvrgavaju stručnom tretmanu koji je prilagođen njihovoj ličnosti. Maloljetnici koji se nalaze u objektivno teškim uslovima gdje bi ostanak negativno uticao na njih upućuju se u vaspitnu ustanovu opšteg tipa.

Ova ustanova mora da obezbjeđuje smještaj i zadovoljavanje vaspitnih, zdravstvenih, obrazovnih, sportskih i drugih potreba maloljetnika. U ustanovi rade vaspitači koji dosta treba da rade sa maloljetnicima u cilju njihovog obrazovanja, stvaranja određenih navika, kao što je bavljenje sportom ili nekim drugim aktivnostima, a sve u cilju ukazivanja maloljetniku na štetnost vršenja krivičnog djela, sklanjanja maloljetnika iz štetne sredine i ukazivanja na druge vidove aktivnosti ukoliko maloljetnik ima previše slobodnog vremena. U ovakvim ustanovama, koje su većinom mješovitog tipa, osim maloljetnih učinilaca krivičnih djela smješteni su i maloljetnici sa poremećajem u ponašanju, vaspitno zapušteni i zanemareni maloljetnici, kao i maloljetnici koji su smješteni preko organa starateljstva. Najveći problem kod ove mjere je taj što oskudjevamo ovakvim ustanovama, pa se u pravosudnoj praksi rijetko primjenjuje.

Sudovi koji donose odluku o maloljetnom počiniocu krivičnog djela načelno će se odlučiti za njegovo odvajanje od sredine u kojoj živi izricanjem odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu ako se o maloljetniku nema ko brinuti, a postoji opasnost daljnjeg kriminalnog ponašanja; ako maloljetnik živi u sredini koja izrazito negativno utiče na njegov daljnji razvoj i suodgovorna je za njegovo delinkventno ponašanje, a stručna osoba u okviru izvršenja mjere pojačane brige i nadzora ne bi taj uticaj mogla uspješno otkloniti; ako sredina i nije izrazito negativna, ali je njezin pedagoški potencijal toliko malen da ni uz pomoć stručne osobe u okviru izvršenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora ne bi bilo moguće maloljetnika odvratiti od daljnjeg činjenja krivičnih djela.⁵⁰

⁴⁹ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.234.

⁵⁰ F.Hirjan, M. Singer, *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Zagreb, 2002.godina, str.82.

Ovu mjeru izvršava organ starateljstva upućivanjem maloljetnika u vaspitnu ustanovu u kojoj maloljetnik ostaje najmanje šest mjeseci, a najviše dvije godine. Svakoh šest mjeseci se razmatra da li postoje osnovi da se izvršenje mjere obustavi ili da se zamijeni nekom drugom vaspitnom mjerom. Maloljetnik u ovoj ustanovi može da ostane najduže do navršene 21 godine života.

7.3.2. Upućivanje u vaspitno – popravni dom

Upućivanje u vaspitno – popravni dom predstavlja najtežu vaspitnu mjeru koja graniči sa kaznom maloljetničkog zatvora. Ovu mjeru sud izriče maloljetniku kojeg je neophodno izdvojiti iz dotadašnje sredine i kada treba primjeniti pojačane mjere i stručne programe prevaspitanja.⁵¹

Prilikom odlučivanja da li treba preduzeti ovako radikalne mjere, sud uzima u obzir raniji život maloljetnika, njegov stepen poremećaja ponašanja, težinu i prirodu učinjenog krivičnog djela, kao i da li je prema maloljetniku ranije bila izrečena neka vaspitna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora. Ovom mjerom želi se postići da se maloljetnik školuje i vaspitava za život u društvu.

Vaspitno – popravni dom je ustanova zatvorenog tipa koja ima posebno utvrđen režim za popravljane teže vaspitno zapuštenih maloljetnih učinilaca krivičnih djela.

S obzirom da sud mora poštovati princip postepenosti ukoliko maloljetniku ranije nisu izricane krivične ili prekršajne sankcije, a izvršio je teže krivično djelo, sud će nastojati da vaspitavanje i pravilan razvoj maloljetnika pokuša da postigne izricanjem neke blaže sankcije vaninstitucionalnog karaktera ili izricanjem mjere upućivanja u vaspitnu ustanovu.

Maloljetnik u vaspitno – popravnom domu ostaje najmanje šest mjeseci, a najviše četiri godine. Sud svakih šest mjeseci razmatra da li postoji osnov da se obustavi izvršenje mjere ili da se ova mjera zamijeni drugom vaspitnom mjerom. U vaspitno – popravnom domu maloljetnik može da ostane do navršene 21 godine.

Iz sudske prakse

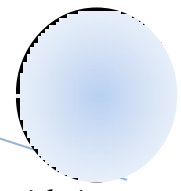
Odgojna mjera upućivanja u vaspitno – popravni dom

Iz odluke Okružnog suda u Banja Luci broj Km. 1/04 od 22.12.2004.godine

„Okružni tužilac u Banja Luci je nakon provedenog pripremnog postupka protiv mldb. I.M. pod br.KTM. 12/04 od 13.10.2004. godine, a na osnovu čl.386.st.1. ZKP-a stavio prijedlog da se prema tada mldb.I.M. izrekne kazna maloljetničkog zatvora.

Centar za socijalni rad Banjaluka uz socio – amnestikče podatke dostavio je i mišljenje da se mldb. I.M. za navedeno kazneno djelo izrekne vaspitna mjera „pojačanog nadzora organa socijalnog staranj“.

⁵¹ M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.236.

Prilikom izbora vaspitne mjere prema mldb. I.M. sud je cijenio sve okolnosti koje na to utiču, uzrast maloljetnika, stepen njegve duševne razvijenosti, fizička svojstva, njegove sklonosti, pobude iz kojih je djelo učinjeno, dosadašnje vaspitanje, sredinu i prilike u kojima je živio, težinu učinjenog djela a posebno činjenicu da do sada protiv mld.okrivljenog nije vođen kazneni postupak. Imajući u vidu težinu počinjenog djela, društvenu opasnost djela i maloljetnika kao počinioca te prijedlog Centra za socijalni rad Banjaluka to ukazuje da se ova vaspitna mjera, upućivanje u vaspitno – popravni dom, izriče u interesu mldb. okrivljenog.

U vaspitno – popravnom domu mldb. okrivljeni će ostati najmanje dvije, a najviše pet godina pa mu se pruža mogućnost prevaspitanja.

Sud nije prihvatio prijedlog okružnog tužioca da se prema mldb. okrivljenom izrekne kazna maloljetničkog zatvora iz čl.88. KZ RS jer prema odredbi čl.87.KZ RS kazniti se može samo kazneno odgovorni stariji maloljetnik koji je počinio kazneno djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora teža od 5 godina, a zbog teških posljedica djela i visokog stepena kaznene odgovornosti ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru. U konkretnom slučaju ovaj sud smatra da je izostao visok stepen kaznene odgovornosti mldb. okrivljenog kao jedan od uslova za izricanje kazne maloljetničkog zatvora. Ovo je iz razloga što je prema nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatra S.dr. B. u vrijeme kada je počinjeno djelo za koje je mldb.okrivljeni tereti on se nalazio u stanju jakih afektivnih promjena te stanja lake opijenosti što je kod njega dovelo do prolaznog duševnog poremećaja srednjeg stepena. Zbog navedenog prolaznog duševnog poremećaja mldb.okrivljeni je u vrijeme izvršenja bio bitno smanjene sposobnosti da shvati značaj i posljedice tog djela i bitno smanjene mogućnosti da upravlja svojim postupcima.

Bitna smanjena uračunljivost u vrijeme izvršenja kaznenog djela isključuje postojanje visokog stepena kaznene odgovornosti, jednog od uslova za izricanje kazne maloljetničkog zatvora prema stavu Vrhovnog suda srbije (Kžm. 72/95 od 22.8.1995.god.)

Iz navedenog razloga a imajući u vidu da nije bilo uslova za izricanje mjere pojačanog nadzora socijalnog staranja (čl.91 KZ) ovaj sud smatra da će se izrečenom vaspitnom mjerom postići svrha vaspitnih mjera iz čl-80.KZ RS. Naime, u okviru opšte svrhe kaznenih sankcija svrha vaspitnih mjera je da se pružanjem zaštite i pomoći mldb.učiniocima kaznenih djela, vršenjem nadzora nad njima, njihovim stručnim osposobljavanjem i razvijanjem njihove ličnosti i odgovornosti obezbjedi njihovo vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj.⁵²

7.3.3. Upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje

Upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje je mjera medicinskog karaktera. Poremećaj kod maloljetnika kome se izriče ova mjera ne mora uvijek mora da bude ispoljen u sferi duševnog stanja, već se može raditi o maloljetniku koji ima određeni fizički nedostatak.

Ova mjera je specifična jer se odnosi na maloljetnike koji ima probleme u psihofizičkom razvoju, te se radi o specijalizovanim ustanovama koje moraju pružati pored mjera prevaspitanja i mjere medicinskog karaktera. Sud ocjenjuje da li ima svrhe maloljetniku izreći mjeru upućivanja u vaspitnu ustanovu ili vaspitno – popravni dom, a ukoliko nije svrsishodno izreći neku od ovih mjera, sud izriče mjeru upućivanja u posebnu ustanovu za liječenje i

⁵² Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, *Posebni kazneni postupci*, Sarajevo, 2006.godina, str.84-85.

osposobljavanje. Takođe, sud može izreći ovu mjeru umjesto mjere bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja, s tim da se mora obezbjediti čuvanje i liječenje maloljetnika, te da se postigne svrha ove mjere bezbjednosti.

Maloljetnik ostaje u ustanovi za liječenje i osposobljavanje dok je potrebno radi njegovog liječenja ili osposobljavanja, ali ne duže od tri godine, s tim da će sud svaka tri mjeseca ispitati postoje li osnove za obustavljanje izvršenja ove mjere ili zanjene drugom mjerom. Ako maloljetnik u toku izvršenja ove mjere postane punoljetan, ispituje se potreba njegovog daljnjeg zadržavanja u toj ustanovi, a kada navršši 23 godine života izvršenje mjere se nastavlja u ustanovi u kojoj se izvršavaju mjere sigurnosti.⁵³

7.4. Obustava izvršenja i zamjena vaspitne mjere

Vaspitanje maloljetnika može biti proces koji je usporen i nije moguće predvidjeti period trajanja procesa vaspitanja i prevaspitavanja. Kada sud izriče mjeru pojačanog nadzora ili zavodsku vaspitnu mjeru, ne izriče i trajanje ovih mjera, jer ne može se znati unaprijed koliko je vremena potrebno da se postigne svrha ovim mjerama.

Polazeći od činjenice da je vrlo teško ili čak gotovo nemoguće unaprijed predvidjeti kako će teći proces (pre)vaspitanja maloljetnika, kao i koliko će vremena biti potrebno da se ostvari svrha maloljetničkih sankcija, u domaćem zakonodavstvu kod većine vaspitnih mjera prihvaćen princip njihove relativne (ne)određenosti, koji podrazumjeva da je u zakonu propisan samo određeni temporalni okvir (minimum i maksimum) trajanja, s tim da sud u odluci o izricanju takve sankcije unaprijed ne određuje njeno trajanje, nego o tome naknadno odlučuje u procesu njenog izvršenja, pri čemu zavisno od postignutog uspjeha u (pre)vaspitanju maloljetnika sud sankciju može da obustavi, odnosno zamijeni nekom drugom vaspitnom mjerom (princip promjenljivosti vaspitnih mjera).⁵⁴

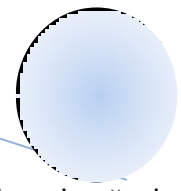
Tokom izvršavanja krivičnih sankcija sudu je data mogućnost praćenje postignutih rezultata, pa iz tog razloga sud može izmijeniti svoju raniju odluku o vaspitnoj mjeri.

Ako se poslije donošenja odluke o izricanju posebne obaveze, mjere upozorenje i usmjeravanja, mjere pojačanog nadzora ili zavodske mjere pojave okolnosti kojih nije bilo u vrijeme donošenja odluke ili se za njih nije znalo, a one bi značajno uticale na izbor mjere, ili ako se odluka ne može izvršiti usljed odbijanja maloljetnika ili njegovih roditelja, usvojitelja, odnosno staratelja da postupe po izrečenoj vaspitnoj mjeri ili prema nalogu onog ko mjeru izvršava, ili nastupe druge okolnosti predviđene zakonom, a one bi bile od značaja za donošenje odluke, sud može obustaviti izvršenje ili izrečenu mjeru zamijeniti drugom mjerom.⁵⁵

⁵³ Član 44.stav 3 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

⁵⁴ V.Gurda, *Maloljetničke mjere i sankcije u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine*, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Tuzla 2013.godine, str.328

⁵⁵ Član 45.stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

Ukoliko se izrečenom vaspitnom mjerom ne postiže rezultat, to znači da njegovo izvršenje nema smisla, potrebno je vaspitnu mjeru zamijeniti drugom. Iz ovoga proizilazi da sud može tokom izvršenja posebnih obaveza, mjera upozorenja i usmjeravanja, mjera pojačanog nadzora, kao i zavodskih mjera ukoliko nakon praćenja izvršenja mjera nije postignut uspjeh u vaspitanju, sud će izrečenu mjeru obustaviti ili zamijeniti drugom mjerom kojom će se postići bolji rezultat.

Član 45. stav 2 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine propisuje da se mjere pojačanog nadzora ne mogu obustaviti prije isteka roka od šest mjeseci, a do isteka ovog roka mogu se zamijeniti posebnim obavezama. Mjere upućivanja u vaspitnu ustanovu isto se ne može obustaviti prije isteka roka od šest mjeseci, a do isteka ovog roka može se zamijeniti nekom od posebnih obaveza ili upućivanjem u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje. Takođe, mjera upućivanja u vaspitno – popravni dom ne može se obustaviti prije isteka roka od šest mjeseci, a do isteka ovog roka može se zamijeniti samo mjerom upućivanja u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje.

Ako je od pravosnažnosti sudske odluke kojom je izrečena neka mjera posebnih obaveza, mjera pojačanog nadzora ili zavodska vaspitna mjera proteklo šest mjeseci, a izvršenje mjere još nije započelo, sud će ponovo razmatrati potrebu da se izvrši vaspitna mjera.⁵⁶

Sud može da donese odluku da se ranije izrečena vaspitna mjera izvrši ili da se ne izvrši, kao i da se ranije izrečena mjera zamijeni drugom vaspitnom mjerom. Ukoliko se radi o vaspitnim mjerama upućivanja u vaspitni centar, sud može donijeti odluku da se ranije izrečena vaspitna mjera izvrši ili da se ne izvrši, ili da se ranije izrečena mjera zamijeni nekom od mjera pojačanog nadzora.

Ako za vrijeme trajanja vaspitne mjere sud izrekne starijem maloljetniku kaznu maloljetničkog zatvora, vaspitna mjera prestaje kada maloljetnik započne izdržavanje kazne.⁵⁷

Ukoliko za vrijeme trajanja vaspitne mjere sud punoljetnoj osobi izrekne kaznu maloljetničkog zatvora ili kaznu zatvora u trajanju najmanje šest mjeseci, vaspitna mjera započinje kada osoba započne sa izdržavanje kazne, a ukoliko sud izrekne kaznu maloljetničkog zatvora ili zatvor u kraćem trajanju od šest mjeseci, u presudi sud će odlučiti da li će osoba nakon izdržane kazne nastaviti sa izvršenjem izrečene vaspitne mjere ili će tu mjeru obustaviti.

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine u članu 48. propisuje da ukoliko je maloljetnik učinio više krivičnih djela u sticaju, sud će cijeliti jedinstveno sva djela i izreći će samo jednu vaspitnu mjeru, osim u slučaju predviđenom u članu 40. stav 1 ovog zakona.

⁵⁶ M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.242.

⁵⁷ Član 47.stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

Iz sudske prakse**Odluka Vrhovnog suda Republike Srpske broj Kžm 2/03 od 9.9.2003.godine po žalbi na odluku Okružnog suda u Bijeljini kojom je zamijenjena vaspitna mjera upućivanja u vaspitnu ustanovu sa mjerom upućivanja u vaspitno - popravni dom**

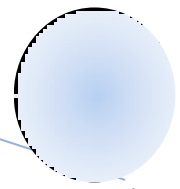
„Rješenjem Okružnog suda u Bijeljini br. Km.6/03 od 10.7.2000.god. koje je potvrđeno Rješenjem Vrhovnog suda Republike Srpske br. Kžm.6/00 od 9.10.2000.god. maloljetnom M.V., a zbog kaznenog djela silovanja iz čl.88.st.2. u vezi sa st.1. KZ RS – posebni dio, izrečena je vaspitna mjera upućivanja u vaspitnu ustanovu.

Kako je od pravosnažnosti odluke kojom je izrečena zavodska mjera proteklo više od jedne godine, a izvršenje mjere prema maloljetniku nije započeto, prvostepeni sud je, na sjednici vijeća za maloljetnike dana 27.5.2003.god., na prijedlog Okružnog javnog tužioca u Bijeljini, a po predhodno pribavljenom mišljenju Centra za socijalni rad Opštine Ugljevik i saslušanju majke maloljetnika, u skladu sa čl.492.st.2 ZKP-a, donio pobijano rješenje i u skladu sa čl. 20. St.1. KZ RS – posebni dio, izrečenu mjeru upućivanja u vaspitnu ustanovu zamijenio drugom zavodskom mjerom, i to mjerom upućivanja u vaspitno – popravni dom, sa granicama određivanja trajanja predviđenih članom 17. St.3 KZ RS – posebni dio. Izmjenu odluke o izrečenoj vaspitnoj mjeri obrazlaže njihovom posebnom svrhom te utvrđenim činjenicama i okolnostima koje se odnose na ličnost maloljetnika koje upućuje na zaključak nepostizanja svrhe, ranije izrčenom zavodskom mjerom.

Prilikom izmjene odluke o vaspitnim mjerama mora se cijeniti da vaspitne mjere, po svojoj sadržini i svrsi predstavljaju, prvenstveno, mjere pomoći, zaštite i nadzora, pa ako se izrečena mjera pokaže neefikasnom, može se zamijeniti drugom vaspitnom mjerom i to onom kojom se omogućuje ostvarenje svrhe vaspitnih mjera u postupku prevaspitanja maloljetnika i resocijalizacije, a u skladu sa čl.20 KZ RS – posebni dio. Naime, zavodska mjera obzirom na postignuti uspjeh prevaspitavanja, može se obustaviti od izvršenja, ili se može zamijeniti nekom drugom takvom mjerom, kojom će se bolje postići svrha vaspitnih mjera. Suština je u ostvarivanju svrhe vaspitnih mjera, pa se ne može raditi o povredi instituta reformatio in peius, kako to žalba branioca maloljetnog M.V. ističe.

Prema dopisu Centra za socijalni rad Ugljevik br.59/03 od 30.3.2003.godine M.V. (sada punoljetan) izbjegavao je odlazak u vaspitne ustanove i smještaj, i to u Zavod za vaspitanje djece i omladine Beograd, Zavod za vaspitanje maloljetnika u Podgorici, te Zavod za djecu i omladinu u Nišu, koji mu je, putem odgovarajućih ministarstava više puta obezbjeđivan, na brojne pozive Centra za socijalni rad Ugljevik nije se odazivao, a prema izvještaju CJB Ugljevik V.M. je napustio mjesto prebivališta i nalazio se jedno izvjesno vrijeme u Tuzli, Republici Hrvatskoj, a prema nekim podacima i u Španiji (bavi se fudbalom). Njegova majka nema saznanja o trenutnom mjestu boravišta ali potvrđuje da M.V. ne pohađa školu, kako kaže „to za njega nije bitno“ jer će postati profesionalni fudbaler.

Očigledno je da je V.M. izbjegavao izvršenje vaspitne mjere upućivanja u vaspitnu ustanovu u čemu je imao podršku majke, kako to pravilno zaključuje prvostepeni sud pa izrečena mjera upućivanja u vaspitnu ustanovu nije postigla svoju svrhu, jer izvršenje nije ni započeto, pa vijeće za maloljetnike prvostepenog suda pravilno postupa kada, u skladu sa članom 20. st.1. KZ RS – posebni dio, zamjenjuje mjerom upućivanja u vaspitno – popravni dom. Pri tom je cijenjena težina, a posebno priroda počinjenog kaznenog djela, u skladu sa čl.17. st 2. KZ RS – posebi dio,

*te sve okolnosti od uticaja za razvoj ličnosti M.V., što se nesumljivo može ostvariti jedino zamijenjenom vaspitnom mjerom.*⁵⁸

7.5. Evidencija o izrečenim vaspitnim mjerama

Nadležni organ starateljstva ima veliku ulogu i izvršavanju odgojnih mjera, a isto tako je on nadležan i za vođenje evidencije o izrečenim mjerama. Podatke o izrečenim mjerama maloljetnim učiniocima krivičnih djela mogu se dati samo sudu, tužiteljstvu, organima unutrašnjih poslova i organima starateljstva. Ovi podaci se ne smiju upotrijebiti na način da se doprinese šteta za rehabilitaciju maloljetnika protiv kojeg je vođen krivični postupak.

Član 49. stav 3 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine propisuje da se podaci o izrečenoj vaspitnoj mjeri brišu iz evidencije nakon isteka roka tri godine od dana kada je prestalo izvršenje vaspitne mjere, a u svakom slučaju kada lice napuni 23 godine života. Ukoliko lice u međuvremenu bude osuđeno na kaznu zatvora ili maloljetničkog zatvora, podaci o vaspitnoj mjeri će se brisati iz evidencije kada isteknu rehabilitacijski rokovi.

⁵⁸ Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, *Posebni kazneni postupci*, Sarajevo, 2006.godina, str.86-87.

8. KAZNA MALOLJETNIČKOG ZATVORA

Maloljetnički zatvor predstavlja represivnu sankciju u sistemu krivičnih sankcija. Krivična zakonodavstva u sistemu krivičnih sankcija predviđaju različite vrste krivičnih mjera koje se primjenjuju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela. Međutim, danas nije isključena primjena kažnjavanja maloljetnika i izricanja kazne maloljetničkog zatvora prema maloljetnim učiniocima najtežih krivičnih djela.

Istorija pokazuje da su se prema maloljetnicima primjenjivale različite vrste i mjere kazni.

U XX vijeku u Engleskoj djeca koja su starija od 12 godina bila su surovo kažnjavana. U Kini su takođe primjenjivane oštre kazne prema maloljetnicima. Srpska srednjevjekovna država nije poznavala povlašteno tretiranje maloljetnika. Bilo je propisano da roditelkji kažnjavaju svoju djecu i utiču na njihovo vaspitanje.

U sistemu savremenog maloljetničkog krivičnog prava prevladavaju dva sistema kažnjavanja maloljetnih učinilaca krivičnih djela⁵⁹ i to:

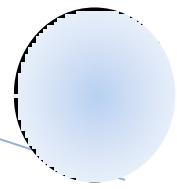
- 1) kada se prema maloljetnicima za učinjeno krivično djelo mogu izreći kazne koje se inače izriču i punoljetnim licima. Prema ovom sistemu, uzrast maloljetnika se cijeni kao olakšavajuća okolnost za primjenu blaže vrste i mjere kazne.
- 2) kada se prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela primjenjuje posebna vrsta kazne – maloljetnički zatvor. Ova vrsta kazne je u primjeni u zakonodavstvima Srbije, Crne Gore, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i dr.

U slučajevima kada su iscrpljene sve mogućnosti izricanja krivičnih sankcija ili mjera prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela zakonodavac je propisao da se maloljetnički zatvor primjenjuje kao krajnje sredstvo. S obzirom da se prema maloljetnicima preferira vaspitanje, kaznu maloljetničkog zatvora treba izricati samo kada je to neophodno, ali u što kraćem roku trajanja.

U praksi se često susreću slučajevi da su maloljetnici izvršioци teških krivičnih djela sa elementom nasilja i sa prouzrokovanim teškim posljedicama. To su maloljetnici koji se nalaze u visokom stepenu vaspitne zapaštenosti i koji čine krivična djela duži vremenski period.

Maloljetnički zatvor je jedina vrsta kazne u sistemu maloljetničkih krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine (član 50-60 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine).

⁵⁹ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, LJ. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.243.

8.1. Karakteristike kazne maloljetničkog zatvora

Osnovne karakteristike kazne maloljetničkog zatvora su:

- 1) Kazna maloljetničkog zatvora je najteža vrsta maloljetničke krivične sankcije. Ujedno to je jedina vrsta kazne koja se može izreći maloljetnom učiniocu krivičnog djela, uz naglasak da se može izreći samo starijem maloljetniku, odnosno licu uzrasta od 16 do 18 godina u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Kazna maloljetničkog zatvora se izriče za teža krivična djela, tj. za krivična djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina.
- 2) Ovom vrstom sankcije se ostvaruju ciljevi specijalne i generalne prevencije. Njenom primjenom se pojačava uticaj na maloljetne učinioce krivičnih djela da ubuduće ne vrše krivična djela. Ujedno se vrši uticaj na druge maloljetnike da ni oni ne vrše krivična djela.
- 3) Da bi se izrekla kazna maloljetničkog zatvora moraju biti ispunjena dva uslova i to:
 - a) da je izvršeno teško krivično djelo i
 - b) da je krivica učinioca ispoljena u visokom stepenu.

Prilikom izricanja kazne maloljetničkog zatvora sud mora da ispituje postojanje i stepen krivice, odnosno uračunljivost i krivicu maloljetnog učinioca krivičnog djela, uz uslov da je krivično djelo učinjeno sa visokim stepenom krivice, odnosno da je krivično djelo učinjeno na svirep i brutalan način. Svirep i brutalan način podrazumjeva da je maloljetnik nanio nepotrebne povrede žrtvi, da je planirao izvršenje krivičnog djela, da je pokazao brutalnost, koristoljublje, bezosjećajnost, te da se ne kaje za izvršeno krivično djelo.

Kazna maloljetničkog zatvora izriče se u trajanju do pet godina. Ova kazna se uvijek izriče na pune godine ili mjesece. Pored ovog opšteg maksimuma, zakon poznaje i još jedan maksimum – izricanje kazne maloljetničkog zatvora u trajanju do deset godina. Maloljetnički zatvor u trajanju do deset godina može da se izrekne u dva slučaja:

- a) kada je učinjeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna dugotrajnog zatvora i
- b) kada su učinjena u sticaju najmanje dva krivična djela za koja je u zakonu propisana kazna zatvora teža od deset godina.⁶⁰

8.2. Izricanje kazne maloljetničkog zatvora

Kazna maloljetničkog zatvora ima elemente represije, ali joj je cilj koji treba da ostvari vaspitna mjera. Novelom krivičnog zakonika iz 1959.godine ova kazna je uvedena u domaće krivično pravo.

⁶⁰ M.Simović, D.Jovašević, LJ. Mitrović, M.Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013.godina, str.247.

I novo maloljetničko krivično pravo Federacije Bosne i Hercegovine poznaje kaznu maloljetničkog zatvora koja se može izreći starijem maloljetniku koji je učinio krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina, te ukoliko ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru zbog teških posljedica djela, kao i visokog stepena krivične odgovornosti maloljetnika.

Da bi se izrekla kazna maloljetničkog zatvora moraju biti ispunjeni zakonom predviđeni uslovi i to:

- 1) da je učinilac krivičnog djela stariji maloljetnik, tj. lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16, a nije navršilo 18 godina,
- 2) da je maloljetnik učinio krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora teža od pet godina,
- 3) da je maloljetnik izvršio krivično djelo s visokim stepenom krivice i
- 4) da je sud došao do uvjerenja da zbog teških posljedica učinjenog krivičnog djela (obim, stepen i intenzitet posljedice) i visokog stepena krivice maloljetnika nije opravdano da mu se izrekne vaspitna mjera.⁶¹

Prilikom odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora potrebna je i ocjena suda na osnovu dokaza i činjenica. Sud uzima u obzir starost maloljetnog učinioca krivičnog djela, stepen krivice, traži se da li je maloljetnik bio uračunljiv, zatim da li su nastupile teške posljedice izvršenog krivičnog djela. Ukoliko su ispunjeni zakonom predviđeni uslovi sud će starijem maloljetniku izreći kaznu maloljetničkog zatvora, uzimajući u obzir i olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, kao i svrhu maloljetničkog zatvora. Kazna maloljetničkog zatvora izriče se na pune godine i mjesece.

Ako stariji maloljetnik učini više krivičnih djela u sticaju, a sud nađe da za svako krivično djelo treba izreći kaznu maloljetničkog zatvora, odmjerit će po slobodnoj ocjeni za sva djela jednu kaznu u granicama predviđenim članom 51. Ako sud nađe da bi za neko djelo u sticaju starijeg maloljetnika trebalo kazniti, a za druga krivična djela izreći vaspitnu mjeru, za sva djela u sticaju izriče samo kaznu maloljetničkog zatvora.⁶²

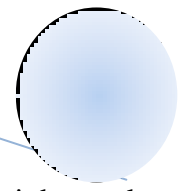
Sud izriče kaznu maloljetničkog zatvora ukoliko za neko djelo u sticaju treba da izrekne vaspitnu mjeru, a za neko djelo kaznu zatvora.

Maloljetni učinilac krivičnog djela može biti uvjetno otpušten ukoliko je izdržao najmanje trećinu izrečene kazne, te ukoliko se na osnovu postignutog uspjeha može očekivati da će se dobro ponašati i da neće izvršiti krivično djelo.

Kako bi se osuđenom maloljetniku na uvjetnom otpustu pružila pomoć i podrška u rješavanju raznovrsnih problema vezanih uz proces ponovne socijalne integracije, te kako bi ga se odvratilo od iskušenja da te probleme razriješi ponovnim činjenjem krivičnog djela, može se

⁶¹ Vidi: M. Simović, D. Jovašević, L.J. Mitrović, M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo, 2013. godina, str. 252 i 253.

⁶² Član 51. stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH” broj 7/14).

odrediti mjera pojačane brige i nadzora ili pojačane brige i nadzora uz dnevni boravak u vaspitnoj ustanovi. Uvjetni otpust traje do isteka vremena za koje je kazna izrečena. Uvjetni će se otpust obavezno opozvati ako osuđenik na uvjetnom otpustu počini krivična djela za koja mu bude izrečena kazna zatvora od šest mjeseci ili dužem trajanju ili kazna maloljetničkog zatvora (pa i u zakonskom minimumu, tj.šest mjeseci).⁶³

Primjeri iz sudske prakse

Obustava postupka iz razloga necjelishodnosti izricanja kaznene sankcije Iz obrazloženja Opštinskog suda u Sarajevu broj KM: 131/01 B

„Opštinsko tužilaštvo II u Sarajevu pod brojem br.KTM-196/01 od 10.7.2002. godine po okončanju pripremnog postupka, dostavilo je ovom sudu obrazložen prijedlog za izricanje kazne maloljetničkog zatvora prema sada punoljetnom A.A., zbog kaznenog djela teška tjelesna povreda iz čl.177.stav 3. Kaznenog zakona FBiH.

U toku kaznenog postupka sud je utvrdio da je maloljetnik počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret, odnosno da je dana 19.09.2001.godine oko 10,20 sati u Sarajevu, opština Novo Sarajevo u blizini fast food restorana smještenog u zgradi Srednje Ekonomske škole za vrijeme velikog odmora, nakon kraće verbalne prepirke i guranja sa malodobnim R.J., u trenutku kada se malodobni R.J. sapleo o tlo, te kleknuo, a nakon što je od malodobnog S.E. uzeo nož „leptir“, izbo istog u predjelu leđa, kojom prilikom je malodobni R.J. zadobio tešku tjelesnu povrdu opasnu po život u vidu ubodne rane u predjelu grudnog koša leđnog dijela sa ubodnim kanalom u lijevo prsište i prisutnosti zraka u lijevom prsištu.

Prema nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatrijske struke-Kučukalić dr. Abdulaha i dopunskom nalazu vještaka, A.A. nije osoba sklona agresivnom ponašanju, da se psihički i fizički osjeća potpuno zdravo, te da ima grižu savjesti i kajanje zbog toga što je braneci se od oštećenog istom, nehotice, upotrebom noža nanio povredu. U tom momentu je trpio strah i bol zbog povređivanja i reagovao impulsivno u samoodbrani ne vodeći računa o posljedicama svog ponašanja. Kod istog nisu registrovani znaci privrmene ili trajne duševne bolesti. Vještak ističe da je u momentu izvršenja djela njegova sličnost da shvati značaj svog djela i da upravlja svoji postupcima bila smanjena, ali ne bitno. U svom dopunskom nalazu, imajući u vidu okolnosti konkretnog slučaja o kojim govore A.A. oštećeni i svjedoci, dajući ocjenu psihičkog stanja A.A., vještak navodi da se isti u vrijeme izvršenja kaznenog djela nije nalazio u stanju jake afektivne razdraženosti, već da je ta afektivna razdraženost bila srednjeg intenziteta jer su njegove radnje u toku i nakon izvršenja djela bile svrsishodne, odnosno afekt nije ozbljno uticao na psihičke funkcije mišljenja, svijesti pamćenja i pažnju.

Malodobni A.A. rođen je 03.10.1983.godine. U vrijeme izvršenja kaznenog djela po uzrastu je bio stariji maloljetnik dok je u vrijeme suđenja postao punoljetan i imao nešto više od 20 godina i 4 mjeseca. Prema podacima Centra za socijalnu zaštitu od 13.11.2001.godine maloljetni A.A. potiče i potpune četveročlane porodice. Materijalne i zdravstvene prilike obitelji su na zadovoljavajućem nivou. Porodica ima riješeno stambeno pitanje i trenutno živi u dvosobnom stanju sa privremenim rješenjem i očekivanjem deloložacije. A.A. je u osnovnoj školi postizao dobar uspjeh i imao primjerno vladanje. Školske 2001/2002 dosine upisao je III razred

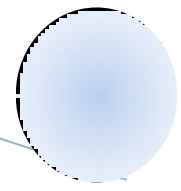
⁶³F.Hirjan, M. Singer, *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Zagreb, 2002.godina, str.101.

Srednje Mješovite škole gdje tokom školovanja nije bilo primjedbi na njegovo ponašanje sve do konkretnog događaja kada je isključen iz procesa nastave i tako mu onemogućeno dalje školovanje. Trenutno radi u praonici automobila kako bi dvojio dio novca za vanredno polaganje i završetak srednje škole. Do sada se nije pojavljivao kao počinitelj kaznenih djela, a njegovo dosadašnje ponašanje ukazuje da se radi o osobi sklonoj asocijalnom ponašanju. Centar predlaže obustavu postupka iz razloga cjelishodnosti.

Sud podsjeća: svrha postupka koji se vodi prema malodobnim počiniteljima kaznenog djela, odnosno izricanja sankcija – vaspitne mjere i kazne maloljetničkog zatvora u smislu čl.77. Kaznenog zakona Federacije BiH, je pružanje zaštite i pomoći maloljetnom počinitelju kaznenog djela vršenje nadzora, osposobljavanje i razvijanje osobne odgovornosti, vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj, te uticaj na druge maloljetnike da ubuduće ne vrše kaznena djela. Potreba da se kroz primjenu maloljetničkog zatvora izvrši pojačani uticaj na maloljetnika kako ne bi vršio kaznena djela uvjetovana je prije svega osobnošću počinitelja kojima se ova kazna izriče, a pod pojmom ličnosti u najširem smislu se podrazumjeva raniji život maloljetnika i cjelokupno ponašanje počinitelja kaznenog djela. Imajući u vidu uvjete za izricanje kazne (teško kazneno djelo, visok stupanj kaznene odgovornosti, teške posljedice djela) onda primjena kazne maloljetničkog zatvora u pravilu dolazi u obzir kada se radi o maloljetniku sa teškim oblicima vaspitne zapuštenosti koji pri izvršenju krivičnog djela ispoljava određenu bezobzirnost, upornost, brutalnost, bezosjećajno ponašanje, izražena kriminalna volja itd., a ranije su prema njemu izricane vaspitne mjere. Dakle, u ovakvom slučaju, da bi se maloljetnik odvratio od budućeg vršenja kaznenih djela, ukazuje se potreba za intenzivnijim uticajem na njegovu ličnost u cilju izmjene njegovih stavova, sklonosti a često i životnih opredjeljenja. Primjenom kazne maloljetničkog zatvora takav počinitelj kaznenog djela se za relativno duži vremenski period, koji nikada ne može biti kraći od jedne godine dana, lišava slobode i u ustanovi za izvršenje kazne podvrgava odgovarajućem tretmanu usmjerene na ostvarivanje ove psebne svrhe.

U konkretnom slučaju A.A. je u vrijeme izvršenja djela teška tjelesna povreda iz čl.177. stav 3. Kaznenog zakona FBiH za koje je zakonom predviđena kazna zatvora od jedne do deset godina zatvora, po uzrastu bio stariji maloljetnik. Cijeneći ličnost malodobnog A.A, sredinu i prilike u kojima je do sada živio, činjenicu da nije osoba sklona asocijalnom ponašanju, da se do sada nikada nije pojavljivao kao počinitelj kaznenih djela pa samim tim da prema njemu nisu ni izricane kaznene sankcije, da se kao počinitelj kaznenog djela nije pojavljivao ni nakon što je pokrenut ovaj kazneni postupak, sud je kod ovakvog stanja stvari, profila ličnosti maloljetnika, njegovog pedagoškog i socijalnog statusa, uzimajući u obzir, težinu konkretnog kaznenog djela pri čijem izvršenju je njegova uračunljivost bila smanjena, ali ne bitno, cjeneći protek vreme (2,5 godine) od izvršenja djela u kojem periodu nije činio kaznena djela, našao da ne bi bilo opravdano da se prema sada punoljetnom A.A. primjeni neka od vaspitnih mjera niti kazna maloljetničkog zatvora jer je i samim vođenjem ovog postupka postignuta njegova svrha predviđena čl. 77. Kaznenog zakona Federacije BiH, pa je prihvatajući prijedlog Centra za socijalnu zaštitu, iz razloga necjelishodnosti izricanja kaznenih sankcija, primjenom odredbe čl. 97. stav 3. Kaznenog zakona Federacije BiH i donio rješenje kao u izreci. “⁶⁴

⁶⁴ Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, *Posebni kazneni postupci*, Sarajevo, 2006.godina, str.73-75.

9. RECIDIVIZAM MALOLJETNIKA

Maloljetnička delikvencija predstavlja jedan od ozbiljnih problema u našem društvu. Recidivizam (povratništvo) je sve izraženiji problem čiji uzrok treba tražiti u faktorima koji dovode do maloljetničke delinkvencije. Veliku pažnju treba posvetiti recidivizmu iz razloga što se pojavljuje znatan broj maloljetnika koji nastavljaju svoje kriminalno ponašanje i nakon punoljetstva.

Recidivizam ili povratništvo je pojam koji se definiše kao krivično djelo koje delinkvent ponovo izvrši. Ukoliko se govori o recidivizmu, onda se govori o delinkventu koji je ranije osuđivan, koji je ponovo izvršio krivično djelo, zatim pobude za novo djelo, kao i vremenska distanca između ranije izvršenog krivičnog djela i novog krivičnog djela.

Povratnici su uglavnom lica koja su bezosjećajna, egocentrična, emocionalno labilni, povodljivi i sa odsustvom radne navike. Veliki dio života provedu u sukobu sa društvenim normama.

Recidivisti su opasna kategorija iz razloga što su učinili više krivičnih djela, te postoji opasnost da izvrše i neka od težih krivičnih djela. Može se reći da oni imaju već izražene sklonosti i navike ka hroničnom vršenju krivičnih djela.

Osobe u kriminalnom povratu su vrlo problematičan dio svake delinkventne populacije. Provjereni iskustva mnogih kriminoloških ispitivanja pokazala su da se znatan dio kriminalnih povratnika, pogotovo multirecidivista, regrutira od osoba koje su već prije 18.godine dolazila u sukob sa zakonom. Kod puniljetnih počinitelja krivičnih djela najčešće se povratnikom smatra osoba kojoj je za počinjeno krivično djelo već bila izricana neka sankcija. Kod maloljetnika nam ovaj pojam povrata iz više razloga nije dovoljan.⁶⁵

Kod maloljetnika je stopa maloljetnih počinitelja krivičnih djela koji su izvedeni pred sud radi izricanja neke sankcija dosta manja u odnosu na punoljetne počiniocima krivičnih djela. U najvećem broju slučajeva maloljetnici se ne izvode pred sud iz razloga što u vrijeme izvršenja krivičnog djela nisu imali 14 godina života. Ukoliko se radi omaloljetnim počiniocima krivičnih djela uzrasta od 14 do 18 godina života, najčešće se primjenjuje načelo oportuniteta. Međutim, ako bi maloljetne povratnike, odnosno recidiviste smatrali samo one maloljetnike kojima su izrečene neke sankcije, došlo bi do toga da su kod izučavanja kriminalnog povrata potpuno bili izostavljeni oni maloljetnici koji su više puta prije 14 godine života prijavljivani zbog vršenja krivičnih djela.

Kod utvrđivanja uzroka recidivizma moraju se uzeti u obzir elementi društvene sredine i ličnosti maloljetnika. Mnoga istraživanja su dokazala da se recidivizam javlja kod lica koja imaju izražene sklonosti i navike za delinkventno ponašanje, neadekvatne porodične prilike (siromaštvo, nezaposlenost), poremećeni porodični odnosi, nasilje u porodici, asocijalno

⁶⁵M.Singer, Lj. Mikšaj – Todorović, *Delikvencija mladih*, Zagreb, 1993.godina, str.122.

ponašanje članova porodice itd. U takvim uslovima maloljetnik nema vaspitanje kakvo bi trebao da dobije, kao i pažnju porodice, te usmjeravanje i ukazivanje šta je dobro a šta ne.

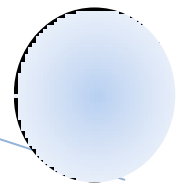
Recidivizam se dovodi u vezu i sa medijima koji su postali dio naših života. Velika je moć medija, međutim analizom medijskog sadržaja može se uočiti nedostatak obrazovne funkcije medija.

Takođe, recidivizam se dovodi u vezu i sa društvenom reakcijom i njenim efektima prema maloljetnicima koji su učinili krivično djelo. U najčešćem slučaju maloljetnici dolaze na nerazumijevanje društva, a isto tako na nerazumjevanje zašto su učinili krivična djela. Najčešće je to poziv za pomoć od strane maloljetnika, ali društvo ostaje slijepo i gluho na pozive.

Uzimajući u obzir spol maloljetnih recidivista, istraživanja pokazuju da je dva puta manji broj maloljetnih recidivista ženskog spola u odnosu na muški spol. Najčešće se intenzitet kriminalnog povrata povezuje sa pojavnim oblicima u ponašanju, a i prilikama u porodici.

Maloljetni povratnici se najviše javljaju u slučajevima vršenja krivičnih djela protiv imovine (krađa i teška krađa). Ovaj pojavni oblik se javlja jer kod predhodnog izbora krivične sankcije nije izabrana odgovarajuća, zatim neadekvatan tretman prevaspitanja, resocijalizacije, kao i neuspjeli tretman u ustanovama u kojima su izdržavali kazne.

Problemu recidivizma među maloljetnicima ne pridaje se velika pažnja u Bosni i Hercegovini, a najviše iz razloga što nema relevantnih istraživanja ove problematike, a samim tim i nezainteresovanosti društva u sprečavanju iste.

ZAKLJUČAK

Maloljetnici u savremenom društvu su neshvaćeni i ne nailaze na razumijevanja odraslih. S obzirom da je stopa nezaposlenosti sve veća, tako i maloljetnici ne vide budućnost, te nemaju viziju šta dalje kada završe svoje školovanje. Iz tih razloga, kao i iz razloga velikog uticaja razvijenih zemalja, mladi sve više izvršavaju krivična djela smatrajući da će na takav način steći bolju budućnost.

Izvršavanje krivičnih djela od strane djece i maloljetnika stvara od njih delinkvente koje društvo osuđuje bez pitanja zašto su to uradili ili zašto to rade. Porodica nema vremena za vaspitavanje i razgovor sa djecom, te su djeca prepuštena zakonu ulice.

Zakon propisuje da se prema djeci i maloljetnicima koji prvi puta izvrše krivično djelo izriču alternativne mjere koje nemaju represivni učinak na njihovo i tako poljuljano psihičko stanje. Naravno ukoliko se radi o težim krivičnim djelima Zakon propisuje i primjenu sankcija koje su neophodne da bi se maloljetnik prevaspitao i vratio u sredinu u kojoj je do tada živio.

Isto tako prema maloljetnicima se uvijek treba obazrovo ponašati, odnosno svi organi i lica koji učestvuju u procesu kažnjavanja maloljetnika, mada to nije slučaj uvijek. Policija još nema taj izgrađen stav da je to najosjetljivija populacija koja nije svjesna šta rade i šta žele u životu.

Velika potreba postoji za stalnom edukacijom lica i organa koji učestvuju u procesu izricanja sankcija, rehabilitaciji i reintegraciji mladih. Kod nas ne postoje sve ustanove koje bi učestvovala u tome, a isto tako nemamo dovoljno stručnih lica koji bi radili i usavršavali se za prevenciju maloljetničke delinkvencije. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine je veoma mlad zakon, koji tek treba da se primjenjuje i da daje rezultate.

Smatramo da postoji sve veći ponor između odraslih lica i mladih, te da sistem kao sistem ne funkcioniše na sprečavanju vršenja krivičnih djela od strane maloljetnika. Odnosno, nije ih briga kakva će biti njihova budućnost. Niko ne sluša svakodnevne vapaje za pomoć koje mladi upućuju odraslim, jednostavno nisu predmet njihovog interesovanja. Mora se podići svijest o mladima, njihovim potrebama i željama za budućnost. Potrebno je izgraditi više sportskih terena da bi se mladi bavili sportom, a ne da stalno gledamo kako zgrade niču, a mladi vrijeme provode po ulicama tumarajući, jer nema ništa zanimljivo da se dešava u gradu.

Kaznjavanje maloljetnika je nažalost neophodno, ali ne uvijek. Potreban je veliki trud, zalaganje i interesovanje da bi se oni vratili na pravi put. A mi to ne činimo, jer smo manjina koja ima pozitivne stavove i mišljenja prema maloljetnicima.

LITERATURA

1. Analiza usklađenosti zakonodavstva o maloljetničkom prestupništvu u Bosni i Hercegovini s međunarodnim standardima, Sarajevo, 2014. godina
2. Bošković M., Matijević M., Penologija, Banjaluka, 2010.godina
3. Gurda V., Maloljetničke mjere i sankcije u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Tuzla, 2013. godina
4. Hirjan F., Singer M., Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, Zagreb, 2002. godina
5. Jovašević D., Položaj maloletnika u krivičnom pravu, Niš, 2010. godina
6. Kosović J., Zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku – Aspekt restorativne pravde, Međunarodna naučno-stručna konferencija „Izgradnja modernog pravnog sistema“, Zbornik sažetaka, Sarajevo, 2014. godina
7. Lukić T., Samardžić S., Krivična odgovornost maloletnika i oportunitet krivičnog gonjenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 3/2012
8. Singer M., Mikšaj – Todorović Lj., Delikvencija mladih, Zagreb, 1993. godina
9. Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, Posebni kazneni postupci, Sarajevo 2006. godina
10. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH”, broj 7/14)
11. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 13/10 i 61/13)
12. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj 44/11)
13. Zakona o maloletnim učinocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica („Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 85/05)
14. Zakona o sudovima za mladež („Narodne novine Republike Hrvatske”, br. 111/97, 27/98, 12/02, 84/11, 143/12 i 148/13)
15. Zakon o maloljetničkoj pravdi republike Makedonije („Služben vesnik na Republika Makedonija”, br. 87/2007,103/2008,161/2008 i 145/2010).

SANKCIJE ZA MALOLJETNIKE

